

Regeringens proposition

2000/01:44

Föräldraförsäkring och föräldraledighet

Prop.
2000/01:44

Regeringen överlämnar denna proposition till riksdagen.

Stockholm den 14 december 2000

Göran Persson

Ingela Thalén
(Socialdepartementet)

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås vissa ändringar i lagen om allmän försäkring (1962:381) och föräldraledighetslagen (1995:584) i syfte att ytterligare förbättra föräldrars möjligheter att kombinera familj och arbete. Genom att göra föräldraförsäkringen ännu mer flexibel och samtidigt förlänga tiden med föräldrapenning ges föräldrar möjligheter att förkorta arbetstiden även med små barn. Propositionen är ytterligare ett steg i regeringens ambitioner att förbättra för barnfamiljerna och inte minst öka tryggheten för ensamstående föräldrar.

I propositionen föreslås att föräldrapenningen förlängs med 30 dagar med ersättning motsvarande förälderns sjukpenning. Sammanlagt 60 dagar med ersättning motsvarande förälderns sjukpenning reserveras för vardera modern respektive fadern.

Vidare föreslås att en femte förmånsnivå motsvarande en åttondels förmån införs i föräldraförsäkringen. Motsvarande rätt till ledighet införs i föräldraledighetslagen.

Härutöver föreslås nya förmåner inom den tillfälliga föräldrapenningen.

En ny förmån motsvarande faderns särskilda dagar i samband med barns födelse eller adoption föreslås. En annan försäkrad än en fader eller moder som avstår från förvärvsarbete föreslås i vissa situationer kunna ges rätt till tillfällig föräldrapenning under högst tio dagar för att i samband med barns födelse eller adoption närvara vid förlossningen, sköta hemmet eller vårda barn. Dessutom föreslås att när en förälder inte kan vårda sitt barn på grund av egen sjukdom eller smitta och får sjukpenning, sjuklön eller motsvarande ersättning eller smittbärarpenning skall en annan försäkrad som vårdar barnet kunna ges rätt till tillfällig föräldrapenning. Vidare föreslås att kontaktdagar återinförs inom den

tillfälliga föräldrapenningen. Föräldrar som avstår från förvärvsarbete i samband med besök i barnets skola eller fritidshem föreslås få rätt till tillfällig föräldrapenning under en dag per barn och år för barn som fyllt sex men inte tolv år.

Dessutom föreslår regeringen att försäkringsskyddet vid spädbarnsdöd förbättras. När ett barn avlidit och föräldrarna får ytterligare ett barn förlängs det tvååriga särskilda försäkringsskyddet för beräkning av föräldrapenning oavsett om det tidigare barnet avled före eller efter det att kvinnan blir gravid på nytt. Förutsättningen för förlängt skydd skall dock vara att det tidigare barnet om det hade levt skulle ha varit yngre än ett år och nio månader när kvinnan blir gravid på nytt.

Slutligen föreslås följande förändringar avseende bestämmelserna om föräldraledighet. Vid förkortning av arbetstiden får ledigheten spridas över arbetsveckans samtliga dagar eller förläggas till en eller vissa av arbetsveckans dagar. Om arbetsgivaren och arbetstagaren inte kommer överens om hur ledigheten skall tas ut vid förkortad arbetstid, skall arbetsgivaren förlägga ledigheten på det sätt som arbetstagaren önskar. Detta gäller under förutsättning att verksamheten hos arbetsgivaren kan fortgå utan påtaglig störning. Dessutom förtydligas föräldraledighetslagen på så sätt att det klarare framgår att en förälder som är delledig utan föräldrapenning har rätt till förkortning av sin arbetstid med upp till en fjärdedel för vård av barn.

Ändringarna föreslås – såvitt avser förlängning av föräldrapenningen och ny förmånsnivå inom föräldraförsäkringen samt motsvarande ändringar i föräldraledighetslagen – träda i kraft den 1 januari 2002 och i övriga delar den 1 juli 2001.

1	Förslag till riksdagsbeslut	5
2	Lagtext	6
2.1	Förslag till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring	6
2.2	Förslag till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring	15
2.3	Förslag till lag om ändring i föräldraledighetslagen (1995:584)	17
2.4	Förslag till lag om ändring i föräldraledighetslagen (1995:584)	20
3	Ärendet och dess beredning	21
4	Bakgrund	22
5	Förlängning av föräldrapenningen	24
6	Ny förmånsnivå inom föräldraförsäkringen	26
7	Nya förmåner inom den tillfälliga föräldrapenningen	28
7.1	Ny förmån motsvarande faderns särskilda dagar i samband med barns födelse eller adoption	28
7.2	Utvidgning av rätten till tillfällig föräldrapenning	30
7.3	Kontakt dagar	33
8	Förbättrat försäkringsskydd vid spädbarnsdöd	34
9	Förläggning av delledighet enligt föräldraledighetslagen	36
10	Konsekvenser	39
10.1	Föräldraförsäkringen	39
10.2	Föräldraledighetslagen	40
11	Författningskommentar	42
11.1	Förslaget till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring	42
11.2	Förslaget till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring	46
11.3	Förslaget till lag om ändring i föräldraledighetslagen (1995:584)	46
11.4	Förslaget till lag om ändring i föräldraledighetslagen (1995:584)	47
Bilaga 1	Arbetstidskommitténs lagförslag	48
Bilaga 2	Förteckning över remissinstanser som har yttrat sig över betänkandet Arbetstid – längd förläggning inflytande (SOU 1996:145)	49
Bilaga 3	Lagförslag i promemorian om en utvidgning av rätten till tillfällig föräldrapenning	50

Bilaga 4	Lagförslag i promemorian om vissa frågor avseende föräldraförsäkringen, föräldraledigheten och barnårsrätten.....	52	Prop. 2000/01:44
Bilaga 5	Förteckning över remissinstanser avseende promemorian i bilaga 3	65	
Bilaga 6	Förteckning över remissinstanser avseende promemorian i bilaga 4	66	
Bilaga 7	Lagförslag i lagrådsremissen	67	
Bilaga 8	Lagrådets yttrande.....	68	
Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträdet den 14 december 2000			69

1 Förslag till riksdagsbeslut

Prop. 2000/01:44

Regeringen föreslår att riksdagen antar regeringens förslag till

1. lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring,
2. lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring,
3. lag om ändring i föräldraledighetslagen (1995:584),
4. lag om ändring i föräldraledighetslagen (1995:584).

Regeringen har följande förslag till lagtext.

2.1 Förslag till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring

Härigenom föreskrivs att 4 kap. 1–3, 6, 7, 8, 10, 11 a, 12–14, 16 och 18 §§ lagen (1962:381) om allmän försäkring¹ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 kap.

1 §²

En försäkrad förälder har rätt till föräldrapenning och tillfällig föräldrapenning (föräldrapenningförmåner) enligt detta kapitel.

Föräldrapenningförmåner utges för vård av barn endast om barnet är bosatt i riket.

Vid adoption av barn får barnet anses bosatt i riket om de blivande adoptivföräldrarna är bosatta i riket.

Regeringen får förordna att tillfällig föräldrapenning, med undantag för förmån enligt 10 § fjärde stycket, får utges även till en förälder som är bosatt i Danmark, Finland eller Norge för vård av barn bosatt i något av dessa länder.

Regeringen får förordna att tillfällig föräldrapenning, med undantag för förmån enligt 10 § fjärde *eller femte* stycket, får utges även till en förälder som är bosatt i Danmark, Finland eller Norge för vård av barn bosatt i något av dessa länder.

2 §³

Vid tillämpning av bestämmelserna i detta kapitel likställs med förälder

a) rättslig vårdnadshavare som inte är förälder och som har vård om barnet,

b) den som med socialnämndens medgivande har tagit emot ett barn för stadigvarande vård och fostran i syfte att adoptera det,

c) den med vilken en förälder är eller har varit gift eller har eller har haft barn, om de varaktigt bor tillsammans.

Vid tillämpning av 10, 10 a och 11 §§ likställs med förälder även

a) den som en förälder bor tillsammans med under äktenskapsliknande förhållanden,

b) den som har tagit emot ett barn för stadigvarande vård och fostran i sitt hem.

Vid tillämpning av 12–18 §§ likställs med förälder även den *till vilken rätt till tillfällig föräldra-*

Vid tillämpning av 12–18 §§ likställs med förälder även den *som har fått rätt till tillfällig för-*

¹ Lagen omtryckt 1982:120.

² Senaste lydelse 1999:799.

³ Senaste lydelse 1994:605.

penning överlåtits enligt 11 a §.

äldrapenning enligt 11 a §. Detsamma gäller vid tillämpningen av 12 § och 14–18 §§ den som har fått rätt till tillfällig föräldrapenning enligt 10 § femte stycket.

Prop. 2000/01:44

3 §⁴

Föräldrapenning med anledning av ett barns födelse utges under högst 450 dagar sammanlagt för föräldrarna.

Vid flerbarnsbörd utges föräldrapenning under ytterligare 180 dagar för varje barn utöver det första.

Om föräldrarna gemensamt har vårdnaden om barnet, har varje förälder rätt att uppbära föräldrapenning under hälften av den i första och andra styckena angivna tiden.

En förälder som ensam har vårdnaden om barnet har rätt att själv uppbära föräldrapenningen under hela den tid som anges i första och andra styckena. Detsamma gäller om föräldrarna har gemensam vårdnad om barnet men den andra föräldern inte har rätt till föräldrapenning.

Om en förälder på grund av sjukdom eller handikapp varaktigt saknar förmåga att vårda barnet har den andra föräldern rätt att själv uppbära föräldrapenningen under hela den tid som anges i första och andra styckena.

En förälder kan avstå rätt att uppbära föräldrapenning till förmån för den andra föräldern med undantag för föräldrapenning med belopp motsvarande föräldrarnas sjukpenning såvitt avser en tid om 30 dagar för varje barn, eller vid flerbarnsbörd, för barnen gemensamt. Ett avstående från rätt att uppbära föräldrapenning görs genom skriftlig anmälan till försäkringskassan.

Föräldrapenning utges längst till dess barnet har fyllt åtta år eller till den senare tidpunkt då barnet har avslutat det första skolåret.

6 §⁵

Hel föräldrapenning utgör lägst 60 kronor om dagen (garantinivå).

Föräldrapenning för de första 180 dagarna utges med belopp motsvarande föräldrarnas sjukpenning, beräknad enligt femte stycket, om föräldern under minst 240 dagar i följd före barnets födelse eller den beräknade tidpunkten härför har varit försäkrad för en sjukpenning över garantinivån och skulle ha varit det om försäkringskassan känt till samtliga förhållanden.

⁴ Senaste lydelse 1999:800.

⁵ Senaste lydelse 1999:1361.

Utöver vad som anges i andra stycket utges föräldrapenning för 180 dagar med belopp motsvarande förälderns sjukpenning, beräknad enligt femte stycket, och 90 dagar med belopp enligt garantinivån.

Vid flerbarnsbörd utges föräldrapenning enligt 3 § andra stycket för 90 dagar med belopp motsvarande förälderns sjukpenning, beräknad enligt femte stycket, och 90 dagar med belopp enligt garantinivån. För varje barn utöver det andra utges dock föräldrapenning för samtliga dagar enligt 3 § andra stycket med belopp motsvarande förälderns sjukpenning, beräknad enligt femte stycket.

När föräldrapenning enligt andra–fjärde styckena skall utges med belopp motsvarande förälderns sjukpenning, skall beräkningen ske enligt 3 kap. med undantag av 5 § fjärde–sjunde styckena samt 10 a och 10 b §§.

Utan hinder av vad som föreskrivs i andra–fjärde styckena skall, om förälderns sjukpenninggrundande inkomst har sänkts enligt 3 kap. 5 § tredje stycket 5, föräldrapenningen till dess barnet fyller två år beräknas lägst på grundval av den sjukpenninggrundande inkomst som gällde innan sänkningen skedde eller den högre inkomst som löneutvecklingen inom yrkesområdet därefter föranleder, om föräldern avstår från förvärsarbete för vård av barn. Är kvinnan gravid på nytt innan barnet uppnått ett år och nio månaders ålder, skall föräldrapenningen även fortsättningsvis beräknas på motsvarande sätt. Detsamma gäller vid adoption av barn som sker inom två år och sex månader efter det att det föregående barnet fötts eller adopterats.

Utan hinder av vad som föreskrivs i andra–fjärde styckena skall, om förälderns sjukpenninggrundande inkomst har sänkts enligt 3 kap. 5 § tredje stycket 5, föräldrapenningen till dess barnet fyller två år beräknas lägst på grundval av den sjukpenninggrundande inkomst som gällde innan sänkningen skedde eller den högre inkomst som löneutvecklingen inom yrkesområdet därefter föranleder, om föräldern avstår från förvärsarbete för vård av barn. Är kvinnan gravid på nytt innan barnet uppnått *eller skulle ha uppnått* ett år och nio månaders ålder, skall föräldrapenningen även fortsättningsvis beräknas på motsvarande sätt. Detsamma gäller vid adoption av barn som sker inom två år och sex månader efter det att det föregående barnet fötts eller adopterats.

7 §⁶

Hel föräldrapenning för dag utges när föräldern inte förvärsarbetar. Tre fjärdedels, halv eller en fjärdedels föräldrapenning utges när föräldern förvärsarbetar högst en fjärdedel, hälften respektive tre fjärdedelar av normal arbetstid.

Vid tillämpning av första stycket skall som förvärsarbete inte betraktas vård av barn, som har tagits emot för stadigvarande vård och fostran i

Hel föräldrapenning för dag utges när föräldern inte förvärsarbetar. Tre fjärdedels, halv, en fjärdedels eller *en åttondels* föräldrapenning utges när föräldern förvärsarbetar högst en fjärdedel, hälften, tre fjärdedelar respektive *sju åttondelar* av normal arbetstid.

⁶ Senaste lydelse 1996:1544.

föräldrarnas hem. Vårdar föräldern ett sådant barn och betalas ersättning för vården, skall vid beräkningen enligt 6 § av föräldrapenning bortses från den del av den sjukpenninggrundande inkomsten som grundas på ersättningen för vården.

8 §⁷

Föräldrapenning får utges med belopp som motsvarar hel, tre fjärdedels, halv eller en fjärdedels garantinivå när föräldern arbetar högst *tre fjärdedelar* av normal arbetstid.

Föräldrapenning får utges med belopp som motsvarar hel, tre fjärdedels, halv, en fjärdedels eller *en åttondels* garantinivå när föräldern arbetar högst *sju åttondelar* av normal arbetstid.

10 §⁸

En förälder har rätt till *tillfällig föräldrapenning* för vård av ett barn, som inte har fyllt tolv år, om föräldern behöver avstå från förvärvsarbete i samband med

1. sjukdom eller smitta hos barnet,
2. sjukdom eller smitta hos barnets ordinarie vårdare,
3. besök i samhällets förebyggande barnhälsovård,
4. vårdbehov som uppkommer till följd av att barnets andra förälder besöker läkare med ett annat barn till någon av föräldrarna, under förutsättning att sistnämnda barn omfattas av bestämmelserna om tillfällig föräldrapenning.

För vård av ett barn vars levnadsålder understiger 240 dagar utges tillfällig föräldrapenning enligt första stycket endast om tillsynen av barnet är stadigvarande ordnad eller om barnet vårdas på sjukhus. För vård av ett barn som är äldre än som nyss sagts utges tillfällig föräldrapenning enligt första stycket inte för tid under vilken annars föräldrapenning skulle ha uppburits; undantag gäller dock om barnet vårdas på sjukhus. Med vård på sjukhus jämställs tillfällig vård i övergångsboende för barn som omfattas av 1 § lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade.

En förälder till barn som omfattas av 1 § lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade har rätt till tillfällig föräldrapenning från barnets födelse till dess att det fyller sexton år *även* när föräldern avstår från förvärvsarbete i samband med föräldrautbildning, besök i barnets skola eller besök i förskoleverksamhet eller skolbarnsomsorg i vilken barnet deltar (kontaktdagar).

En förälder har rätt till tillfällig föräldrapenning från och med det kalenderår under vilket barnet fyller sex år till och med det kalenderår under vilket barnet fyller elva år även när föräldern avstår från förvärvsarbete i samband med besök i barnets skola eller fritidshem (kontaktdagar). En förälder till barn som omfattas av 1 § lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade har *dock* rätt till tillfällig föräldrapenning *för kontaktdagar* från barnets födelse till dess att det

⁷ Senaste lydelse 1996:1544.

⁸ Senaste lydelse 1997:1314.

fyller sexton år när föräldern avstår från förvärvsarbete i samband med föräldrautbildning, besök i barnets skola eller besök i förskoleverksamhet eller skolbarnsomsorg i vilken barnet deltar.

Rätt till tillfällig föräldrapenning tillkommer även en fader som avstår från förvärvsarbete i samband med barns födelse för att närvara vid förlossningen, *biträda i hemmet* eller vårda barn. Motsvarande gäller i tillämpliga delar för en fader vid adoption av barn, om barnet inte fyllt tio år. Som adoption anses även att någon tar emot ett barn i avsikt att adoptera det.

Rätt till tillfällig föräldrapenning tillkommer även en fader som avstår från förvärvsarbete i samband med barns födelse för att närvara vid förlossningen, *sköta hemmet* eller vårda barn. Motsvarande gäller i tillämpliga delar för en fader vid adoption av barn, om barnet inte fyllt tio år. Som adoption anses även att någon tar emot ett barn i avsikt att adoptera det.

Försäkringskassan kan besluta att en annan försäkrad än en fader eller moder som avstår från förvärvsarbete i samband med barns födelse eller adoption skall få rätt till tillfällig föräldrapenning för de ändamål som anges i fjärde stycket. Detta gäller om det inte finns någon fader som har rätt till tillfällig föräldrapenning, om modern är avliden eller om fadern avstår från sin rätt till tillfällig föräldrapenning enligt fjärde stycket. Fadern kan avstå från sin rätt till tillfällig föräldrapenning om han inte kan nyttja sin rätt eller om det annars skulle vara oskäligt att inte låta honom avstå från sin rätt till tillfällig föräldrapenning.

11 a §⁹

En förälder får överlåta rätt till tillfällig föräldrapenning för vård av ett barn till en annan försäkrad som i stället för föräldern avstår från förvärvsarbete för vård av barnet

- a) i samband med sjukdom eller smitta hos barnet, och,
- b) när det gäller barn som avses i 10 § och 11 § första stycket, sjukdom eller smitta hos barnets ordinarie vårdare.

Försäkringskassan kan, efter medgivande av en förälder, besluta att en annan försäkrad som i stället för föräldern avstår från

⁹ Senaste lydelse 1994:605.

förvärvsarbete skall få rätt till tillfällig föräldrapenning i de fall som anges i första stycket. Som villkor för detta gäller dels att föräldern på grund av egen sjukdom eller smitta inte kan vårda barnet, dels att föräldern inte får tillfällig föräldrapenning endast av det skälet att han eller hon för samma tid får sådan ersättning som avses i 17 § första stycket eller smittbärapenning enligt lagen (1989:225) om ersättning till smittbärare.

12 §¹⁰

Tillfällig föräldrapenning enligt 10 § första stycket och 10 a § utges under sammanlagt högst 60 dagar för varje barn och år. Tillfällig föräldrapenning enligt 11 § utges under högst 60 dagar för varje barn och år. Om föräldern behöver avstå från förvärvsarbete av skäl som anges i 10 § första stycket 1, 3 och 4 och 10 a § utges tillfällig föräldrapenning under ytterligare högst 60 dagar för varje barn och år.

Tillfällig föräldrapenning enligt 10 § tredje stycket utges under högst tio dagar per barn och år.

Tillfällig föräldrapenning enligt 10 § tredje stycket första meningen utges under en dag per barn och år. Har ersättning för sådana dagar inte tagits ut under ett eller flera år får den tas ut under följande år dock senast det år barnet fyller elva år. I fall som avses i 10 § tredje stycket andra meningen utges tillfällig föräldrapenning under högst 10 dagar per barn och år.

Tillfällig föräldrapenning enligt 10 § fjärde stycket utges under högst tio dagar per barn. Sådan tillfällig föräldrapenning utges inte för tid efter sextionde dagen efter barnets hemkomst efter förlossningen. Vid adoption räknas tiden från den tidpunkt föräldrarna fått barnet i sin vård.

Tillfällig föräldrapenning enligt 10 § fjärde eller femte stycket utges under högst tio dagar per barn och utges inte för tid efter sextionde dagen efter barnets hemkomst efter förlossningen. Vid adoption räknas tiden från den tidpunkt föräldrarna fått barnet i sin vård.

Uppbär en förälder oavkortade löneförmåner under tid då han bedriver studier, jämställs avstående från studier med avstående från förvärvsarbete vid tillämpning av bestämmelserna om tillfällig föräldrapenning, i den mån föräldern går miste om löneförmånerna.

¹⁰ Senaste lydelse 1995:848.

13 §¹¹

För att styrka det särskilda vård- eller tillsynsbehov som avses i 11 § första stycket skall läkarutlåtande inges.

Försäkringskassan får när det finns skäl till det kräva att särskilt utlåtande inges för att styrka barnets eller den ordinarie vårdarens sjukdom, smitta eller funktionshinder som avses i 10 eller 10 a §.

Försäkringskassan får när det finns skäl till det kräva att särskilt utlåtande inges för att styrka barnets eller den ordinarie vårdarens sjukdom, smitta eller funktionshinder som avses i 10 eller 10 a § *eller en förälders sjukdom eller smitta enligt 11 a § andra stycket.*

Försäkringskassan får även kräva att en förälder styrker sin rätt till tillfällig föräldrapenning i fall som avses i 10 § andra stycket andra meningen eller 11 § tredje stycket andra meningen genom särskilt intyg av arbetsgivare eller annan som kan ge upplysning om arbetsförhållandena. Därjämte får krävas att en förälder styrker sin rätt till föräldrapenningförmån i samband med föräldrautbildning eller deltagande i en behandling av ett sjukt eller funktionshindrat barn genom intyg av den som anordnat utbildningen eller ordinerat behandlingen.

14 §¹²

Hel tillfällig föräldrapenning utges till en förälder som avstår från förvärvsarbete. Tre fjärdedels, halv eller en fjärdedels tillfällig föräldrapenning utges till en förälder som arbetar högst en fjärdedel, hälften respektive tre fjärdedelar av den tid *han* skulle ha arbetat om han inte vårdat barnet. Bestämmelserna i 7 § andra stycket gäller i tillämpliga delar även i fråga om tillfällig föräldrapenning.

Hel tillfällig föräldrapenning utges till en förälder som avstår från förvärvsarbete. Tre fjärdedels, halv, en fjärdedels eller *en åttondels* tillfällig föräldrapenning utges till en förälder som arbetar högst en fjärdedel, hälften, tre fjärdedelar respektive *sju åttondelar* av den tid *föräldern* skulle ha arbetat om han *eller hon* inte vårdat barnet. Bestämmelserna i 7 § andra stycket gäller i tillämpliga delar även i fråga om tillfällig föräldrapenning.

Om inte annat följer av tredje eller fjärde stycket eller 14 a § skall till grund för beräkningen av beloppet för hel tillfällig föräldrapenning för dag läggas det tal som erhålls när 80 procent av den sjukpenninggrundande inkomsten av anställning delas med årsarbetstiden. Vid beräkningen tillämpas 3 kap. 10 a § andra–fjärde styckena på motsvarande sätt för den tid som förmånen avser.

Skall tillfällig föräldrapenning utges på grundval av inkomst av annat förvärvsarbete beräknas hel förmån för dag efter 80 procent av den fastställda sjukpenninggrundande inkomsten, delad med 365. Beloppet avrundas till närmaste hela krontal.

Skall tillfällig föräldrapenning utges på grundval av sjukpenninggrundande inkomst av såväl anställning som annat förvärvsarbete beräknas den del av förmånen som svarar mot inkomst av anställning enligt andra

¹¹ Senaste lydelse 1993:743.

¹² Senaste lydelse 1997:562.

16 §¹³

Föräldrapenningförmåner får inte utges till båda föräldrarna för samma barn och tid i annat fall än som anges i 4 § andra stycket och 10 § tredje och fjärde styckena. Föräldrapenning med anledning av ett barns födelse får inte heller utges om det för samma barn och tid utges en motsvarande förmån enligt utländsk lagstiftning.

Föräldrapenningförmåner får inte utges till båda föräldrarna för samma barn och tid i annat fall än som anges i 4 § andra stycket och 10 § tredje, fjärde och *femte* styckena. Föräldrapenning med anledning av ett barns födelse får inte heller utges om det för samma barn och tid utges en motsvarande förmån enligt utländsk lagstiftning.

Tillfällig föräldrapenning får utges till båda föräldrarna för samma barn och tid, om båda följer med ett barn till läkare när barnet lider av allvarlig sjukdom. Detsamma gäller om båda föräldrarna, som en del i behandlingen av barnet, behöver delta i läkarbesök eller i någon av läkare ordinerad behandling.

Oavsett antalet barn utges till en förälder inte mer än sammanlagt hel föräldrapenning per dag.

18 §¹⁴

Bestämmelserna i 3 kap. 6 §, 13 § första stycket, 16 § första–femte styckena och 17 § första stycket b samt andra stycket tillämpas även i fråga om föräldrapenningförmåner. Bestämmelserna i 3 kap. 15 § och 17 § första stycket a tillämpas även i fråga om tillfällig föräldrapenning.

Vid beräkning av antalet dagar med rätt till föräldrapenningförmån anses en dag med tre fjärdedels, halv eller en fjärdedels föräldrapenning som motsvarande andel av en dag.

Vid beräkning av antalet dagar med rätt till föräldrapenningförmån anses en dag med tre fjärdedels, halv, en fjärdedels eller *en åttondels* föräldrapenning som motsvarande andel av en dag.

Om en föräldrapenningförmån tillkommer en förälder som inte har fyllt 18 år, får försäkringskassan på framställning av socialnämnden besluta att föräldrapenningen helt eller delvis skall utbetalas till annan person eller till nämnden att användas till förälderns och familjens nytta.

Är en kvinna vid tiden för förlossningen intagen i kriminalvårdsanstalt eller ett hem som avses i 12 § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, får försäkringskassan på framställning av föreståndaren för inrättningen besluta, att den föräldrapenning som tillkommer kvinnan skall utbetalas till föreståndaren för att användas till kvinnans och barnets nytta.

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2001 i fråga om 1, 2, 6, 10, 11 a, 12, 13 och 16 §§ och i övrigt den 1 januari 2002.

¹³ Senaste lydelse 1995:515.

¹⁴ Senaste lydelse 1997:275.

2. I fråga om 1 §, 2 § tredje stycket andra meningen, 3 §, 10 § femte stycket, 12 § tredje stycket och 16 § gäller äldre föreskrifter fortfarande dels för barn som är födda före ikraftträdandet, dels för adopterade barn som är adopterade före ikraftträdandet. Prop. 2000/01:44

2.2 Förslag till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring

Prop. 2000/01:44

Härigenom föreskrivs att 4 kap. 6 § lagen (1962:381) om allmän försäkring¹ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 kap. 6 §²

Hel föräldrapenning utgör lägst 60 kronor om dagen (garantinivå).

Föräldrapenning för de första 180 dagarna utges med belopp motsvarande förälderns sjukpenning, beräknad enligt femte stycket, om föräldern under minst 240 dagar i följd före barnets födelse eller den beräknade tidpunkten härför har varit försäkrad för en sjukpenning över garantinivån och skulle ha varit det om försäkringskassan känt till samtliga förhållanden.

Utöver vad som anges i andra stycket utges föräldrapenning för 180 dagar med belopp motsvarande förälderns sjukpenning, beräknad enligt femte stycket, och 90 dagar med belopp enligt garantinivån.

Utöver vad som anges i andra stycket utges föräldrapenning för 210 dagar med belopp motsvarande förälderns sjukpenning, beräknad enligt femte stycket, och 90 dagar med belopp enligt garantinivån.

Vid flerbarnsbörd utges föräldrapenning enligt 3 § andra stycket för 90 dagar med belopp motsvarande förälderns sjukpenning, beräknad enligt femte stycket, och 90 dagar med belopp enligt garantinivån. För varje barn utöver det andra utges dock föräldrapenning för samtliga dagar enligt 3 § andra stycket med belopp motsvarande förälderns sjukpenning, beräknad enligt femte stycket.

När föräldrapenning enligt andra–fjärde styckena skall utges med belopp motsvarande förälderns sjukpenning, skall beräkningen ske enligt 3 kap. med undantag av 5 § fjärde–sjunde styckena samt 10 a och 10 b §§.

Utan hinder av vad som föreskrivs i andra–fjärde styckena skall, om förälderns sjukpenninggrundande inkomst har sänkts enligt 3 kap. 5 § tredje stycket 5, föräldrapenningen till dess barnet fyller två år beräknas lägst på grundval av den sjukpenninggrundande inkomst som gällde innan sänkningen skedde eller den högre inkomst som löneutvecklingen inom yrkesområdet därefter föranleder, om föräldern avstår från förvärvsarbete för vård av barn. Är kvinnan gravid på nytt innan barnet uppnått eller skulle ha uppnått ett år och nio månaders ålder, skall föräldrapenningen även fortsättningsvis beräknas på motsvarande sätt. Detsam-

¹ Lagen omtryckt 1982:120.

² Senaste lydelse se lagförslag 2.1.

ma gäller vid adoption av barn som sker inom två år och sex månader efter det att det föregående barnet fötts eller adopterats. Prop. 2000/01:44

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2002. I fråga om barn som är födda, eller i fråga om adopterade barn, adopterade före ikraftträdandet tillämpas lagen i sin äldre lydelse.

2.3 Förslag till lag om ändring i föräldraledighetslagen (1995:584)

Prop. 2000/01:44

Häri genom föreskrivs att 3, 6, 7, 12 och 14 §§ föräldraledighetslagen (1995:584) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 §¹

Det finns följande fem former av föräldraledighet för vård av barn m.m.:

1. Hel ledighet för en kvinnlig arbetstagare i samband med hennes barns födelse och för amning (mammaledighet, 4 §).

2. Hel ledighet för en förälder tills barnet blivit 18 månader eller, under förutsättning att föräldern då har hel föräldrapenning, för tid därefter (hel ledighet med eller utan föräldrapenning, 5 §).

3. Ledighet för en förälder i form av förkortning av normal arbetstid med tre fjärdedelar, hälften eller en fjärdedel medan föräldern har tre fjärdedels, halv respektive en fjärdedels föräldrapenning (delledighet med föräldrapenning, 6 §).

4. Ledighet för en förälder i form av förkortning av normal arbetstid med en fjärdedel tills, i huvudfallet, barnet fyllt åtta år (delledighet utan föräldrapenning, 7 §).

4. Ledighet för en förälder i form av förkortning av normal arbetstid med *upp till* en fjärdedel tills, i huvudfallet, barnet fyllt åtta år (delledighet utan föräldrapenning, 7 §).

5. Ledighet för en arbetstagares tillfälliga vård av barn (ledighet med tillfällig föräldrapenning m.m., 8 §).

För mammaledighet och ledighet med tillfällig föräldrapenning m.m. fordras inte att arbetstagaren skall ha varit anställd hos arbetsgivaren en viss tid (kvalifikationstid). För övriga former av föräldraledighet krävs kvalifikationstid enligt 9 §.

Särskilda bestämmelser om ledighet och omplacering för kvinnliga arbetstagare som väntar barn, nyligen fött barn eller som ammar finns i 18–21 §§.

6 §²

Under den tid då en förälder får tre fjärdedels, halv eller en fjärdedels föräldrapenning enligt 4 kap. lagen (1962:381) om allmän försäkring har föräldern rätt till förkortning av normal arbetstid med tre fjärdedelar, hälften respektive en fjärdedel.

Under den tid då en förälder får tre fjärdedels, halv, en fjärdedels eller *en åttondels* föräldrapenning enligt 4 kap. lagen (1962:381) om allmän försäkring har föräldern rätt till förkortning av normal arbetstid med tre fjärdedelar, hälften, en fjärdedel respektive *en åttondel*.

Kvalifikationstid i anställningen krävs enligt 9 §.

¹ Senaste lydelse 1996:1545.

² Senaste lydelse 1996:1545.

7 §

En förälder har rätt till förkortning av normal arbetstid med en fjärdedel för vård av ett barn som inte har fyllt åtta år eller som är äldre än så men ännu inte har avslutat sitt första skolår.

Kvalifikationstid i anställningen krävs enligt 9 §.

En förälder har rätt till förkortning av normal arbetstid med *upp till* en fjärdedel för vård av ett barn som inte har fyllt åtta år eller som är äldre än så men ännu inte har avslutat sitt första skolår.

12 §³

Vid förkortning *med tre fjärdedelar, hälften eller en fjärdedel* av normal arbetstid *skall* ledigheten spridas över arbetsveckans samtliga dagar, *om inte särskilda skäl ger anledning till att den förläggs på annat sätt.*

Vid förkortning av arbetstid *får* ledigheten spridas över arbetsveckans samtliga dagar *eller förläggas till viss eller vissa av arbetsveckans dagar.*

14 §

Arbetstagaren skall samråda med arbetsgivaren om ledighetens förläggning och om andra frågor som rör ledigheten. Om det kan göras utan olägenhet för arbetstagaren, skall denne lägga ledighet som avses i 11 § så att verksamheten hos arbetsgivaren kan fortgå utan påtaglig störning.

Kan överenskommelse inte träffas om hur ledigheten skall tas ut vid förkortad arbetstid, *bestämmer arbetsgivaren i fråga om ledighetens närmare förläggning och därmed sammanhängande frågor, om annat inte har avtalats.* Arbetsgivaren får *dock* inte utan arbetstagarens samtycke dela upp ledigheten under arbetsdagen eller förlägga den till någon annan tid än arbetsdagens början eller slut.

Har beslut i en sådan fråga som avses i andra stycket träffats på annat sätt än *genom överenskommelse med arbetstagaren*, skall arbetsgivaren underrätta arbetstagaren och arbetstagarens lokala arbetstagarorganisation om beslutet. Detta skall om möjligt göras senast två veckor före ledighetens början.

Kan överenskommelse inte träffas om hur ledigheten skall tas ut vid förkortad arbetstid, *skall arbetsgivaren förlägga ledigheten i enlighet med arbetstagarens önskemål, om en sådan förläggning inte medför påtaglig störning i arbetsgivarens verksamhet.* Arbetsgivaren får inte utan arbetstagarens samtycke dela upp ledigheten under arbetsdagen eller förlägga den till någon annan tid än arbetsdagens början eller slut.

Har beslut i en sådan fråga som avses i andra stycket träffats på annat sätt än *enligt arbetstagarens önskemål*, skall arbetsgivaren underrätta arbetstagaren och arbetstagarens lokala arbetstagarorganisation om beslutet. Detta skall om möjligt göras senast två veckor före ledighetens början.

³ Senaste lydelse 1996:1545.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2001 i fråga om 3 , 7 , 12 och 14 §§ Prop. 2000/01:44
och i övrigt den 1 januari 2002

Häri genom föreskrivs i fråga om 3 § föräldraledighetslagen (1995:584) skall ha följande lydelse.

3 §¹

Det finns följande fem former av föräldraledighet för vård av barn m.m.:

1. Hel ledighet för en kvinnlig arbetstagare i samband med hennes barns födelse och för amning (mammaledighet, 4 §).

2. Hel ledighet för en förälder tills barnet blivit 18 månader eller, under förutsättning att föräldern då har hel föräldrapenning, för tid därefter (hel ledighet med eller utan föräldrapenning, 5 §).

3. Ledighet för en förälder i form av förkortning av normal arbetstid med tre fjärdedelar, hälften eller en fjärdedel medan föräldern har tre fjärdedels, halv respektive en fjärdedels föräldrapenning (delledighet med föräldrapenning, 6 §).

3. Ledighet för en förälder i form av förkortning av normal arbetstid med tre fjärdedelar, hälften, en fjärdedel eller *en åttondel* medan föräldern har tre fjärdedels, halv, en fjärdedels respektive *en åttondels* föräldrapenning (delledighet med föräldrapenning, 6 §).

4. Ledighet för en förälder i form av förkortning av normal arbetstid med upp till en fjärdedel tills, i huvudfallet, barnet fyllt åtta år (delledighet utan föräldrapenning, 7 §).

5. Ledighet för en arbetstagares tillfälliga vård av barn (ledighet med tillfällig föräldrapenning m.m., 8 §).

För mammaledighet och ledighet med tillfällig föräldrapenning m.m. fordras inte att arbetstagaren skall ha varit anställd hos arbetsgivaren en viss tid (kvalifikationstid). För övriga former av föräldraledighet krävs kvalifikationstid enligt 9 §.

Särskilda bestämmelser om ledighet och omplacering för kvinnliga arbetstagare som väntar barn, nyligen fött barn eller som ammar finns i 18–21 §§.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2002.

¹ Senaste lydelse se lagförslag 2.3.

I detta lagstiftningsärende tar regeringen upp särskilda frågor avseende föräldraförsäkringen och föräldraledigheten.

Riksdagen tillkännagav den 19 maj 1995 att regeringen vid lämpligt tillfälle bör återkomma till riksdagen med förslag till ändring i föräldraledighetslagens bestämmelser om ledighetens förläggning under dagen. Ändringen skulle enligt riksdagen innebära att arbetstagaren själv skulle få bestämma när en ledighet skall tas ut. Undantag skall dock gälla om förläggningen av ledigheten skulle medföra allvarliga men för produktionen (bet. 1994/95:AU16, rskr. 1994/95:364).

Med anledning av riksdagens tillkännagivande föreslog 1995 års Arbetstidskommitté i slutbetänkandet Arbetstid, längd, förläggning och inflytande (SOU 1996:145) viss förändring av 14 § föräldraledighetslagen (1995:584). Arbetstidskommitténs lagförslag finns i *bilaga 1*. Betänkandet har remissbehandlats. I *bilaga 2* finns en förteckning över remissinstanserna. Remissyttrandena och en remissammanställning finns att tillgå i Näringsdepartementet (dnr. N1999/1197/ARM).

I promemorian om vissa frågor avseende föräldraförsäkringen, föräldraledigheten och barnårsrätten som har upprättats inom Regeringskansliet hösten 2000, har Arbetstidskommitténs förslag ytterligare bearbetats.

I budgetpropositionen för år 2000 meddelade regeringen avsikten att lämna förslag om ändring av reglerna avseende möjligheterna att utvidga rätten till tillfällig föräldrapenning (prop. 1999/2000:1 s. 22).

I budgetpropositionen för år 2001 meddelade regeringen avsikten att under hösten 2000 förelägga riksdagen en proposition om vissa förändringar inom föräldraförsäkringen (prop. 2000/2001:1 s. 28). Regeringen anmälde vid denna tidpunkt även överväganden om att åter införa de s.k. kontaktdagarna inom den tillfälliga föräldrapenningen. Regeringen lämnar sådant förslag i denna proposition. Förslaget har upprättats i samråd med Riksförsäkringsverket.

Förslagen i propositionen har utarbetats inom ramen för en arbetsgrupp med representanter för social- och näringsdepartementen på grundval av Promemoria om en utvidgning av rätten till tillfällig föräldrapenning (dnr S1999/9754/SF) och Promemoria om vissa frågor avseende föräldraförsäkringen, föräldraledigheten och barnårsrätten (dnr S2000/5683/SF). Promemoriornas lagförslag finns i *bilaga 3 och 4*. Promemoriorna har remissbehandlats. I *bilaga 5 och 6* finns en förteckning över remissinstanserna. Remissyttrandena och en remissammanställning finns tillgängliga i Socialdepartementet (dnr S2000/5683/SF).

Förslagen i propositionen har utarbetats i samråd med vänsterpartiet och miljöpartiet.

I budgetpropositionen för år 2001 anmälde regeringen även avsikten att under hösten 2000 förelägga riksdagen ett förslag om förbättrad pensionsrätt för barnår avseende adoptivföräldrar. Regeringen har inhämtat remissyttrandena avseende ett sådant förslag, vilket dock har föranlett regeringen att avvakta med förslag avseende barnårsrätt för adoptivföräldrar. Ytterligare beredning av förslaget är nödvändigt ur såväl lagteknisk som administrativ synvinkel. Regeringen avser dock att under 2001 återkomma till riksdagen med förslag avseende förbättrad pensionsrätt för barnår avseende adoptivföräldrar.

Regeringen beslutade den 9 november 2000 att inhämta Lagrådets yttrande över de lagförslag som avser ändringar i föräldraledighetslagen och som finns i *bilaga 7*. Lagrådets yttrande finns i *bilaga 8*. Lagrådet har lämnat förslaget utan erinran.

Förslaget till lag om ändring i föräldraledighetslagen såvitt avser den nya förmånsnivån inom föräldraförsäkringen faller inom Lagrådets granskningsområde. Förslaget är tekniskt sett av enkel beskaffenhet. Enligt regeringens mening skulle därför Lagrådets hörande sakna betydelse. Yttrande från Lagrådet har därför inte inhämtats.

4 Bakgrund

Barnen – ett gemensamt ansvar för föräldrarna

Föräldrabalkens regler utgår från principen att barn behöver båda sina föräldrar. För barnets skull är det viktigt att båda föräldrarna är delaktiga i barnets uppväxt och tar ansvar för barnet. Den grundläggande principen kommer också till uttryck i FN:s konvention om barnets rättigheter. I artikel 18 stadgas bl.a. att konventionsstaterna skall göra sitt bästa för att säkerställa erkännandet av principen att båda föräldrarna har ett gemensamt ansvar för barnets uppfostran och utveckling. Denna princip är också grundläggande inom föräldraförsäkringen.

Den svenska föräldraförsäkringen sätter barnet i centrum och ger genom sin flexibilitet familjer med olika villkor möjlighet till tid med barnen efter var och ens behov. Föräldraförsäkringen har som mål att stödja båda föräldrarnas möjligheter att förena förvärvsarbete med föräldraskap och framhåller särskilt männens ansvar för sina barn. Den är ett effektivt instrument för att utforma stöd som syftar till att förbättra småbarnsföräldrarnas situation. Föräldraförsäkringen utgår från barnets bästa och från att barnet behöver och har rätt till båda sina föräldrar. Föräldraförsäkringen är viktig i regeringens arbete för jämställdhet. Föräldraförsäkringen möjliggör för båda föräldrarna att kombinera arbete med familj och har genom sin konstruktion underlättat för såväl kvinnor som män att ta ansvar för sina barn, särskilt när barnen är små.

Nästan tre fjärdedelar av alla barn bor tillsammans med sina föräldrar och helsyskon. Resterande andel lever skild från den ena föräldern, oftast från pappan. Cirka 20 procent bor hos en ensamstående förälder, medan 8 procent bor hos den ena ursprungliga föräldern i en ombildad familj med en styvmamma/styvpappa.

Även om majoriteten av alla barn lever i en familj tillsammans med båda föräldrarna har det blivit vanligare att barnens föräldrar separerar. Mellan åren 1985 och 1995 ökade andelen barn som bor hos en ensamstående förälder från cirka 13 till 18 procent. Omkring 95 procent av alla nyfödda barn föds in i en familj med båda de ursprungliga föräldrarna. Ungefär hälften av föräldrarna är gifta och hälften är samboende. Även om föräldrarna är ogifta när barnet föds gifter sig de flesta så småningom med varandra.

Är föräldrarna gifta vid barnets födelse får de automatiskt gemensam vårdnad om barnet. Vid en skilsmässa fortsätter de att ha gemensam vårdnad, om inte annat beslutas. Är föräldrarna ogifta vid barnets födelse, får modern automatiskt ensam vårdnaden. Föräldrarna kan dock få gemensam vårdnad genom registrering hos skattemyndigheten efter en anmälan av dem båda i samband med faderskapsbekräftelsen, vilket sker för 95 procent av barnen. Cirka 5 procent av de nyfödda barnen har föräldrar som varken är gifta med varandra eller bor tillsammans. Ungefär hälften av dessa föräldrar anmäler gemensam vårdnad vid faderskapsbekräftelse.

För såväl gifta föräldrar som samboföräldrar fortsätter den gemensamma vårdnaden som regel efter en separation. En separation mellan föräldrarna innebär en stor omställning för barnen, såväl ekonomiskt som psykologiskt och socialt. Det är viktigt att barn har en god kontakt med båda sina föräldrar, även efter en separation. Detsamma gäller om föräldrarna aldrig bott tillsammans. Att barnen tidigt får en god kontakt och nära relation till båda sina föräldrar kan bidra till och underlätta kontakterna med den särlevande föräldern efter en separation.

Kontakterna mellan barn och den särlevande föräldern har blivit allt bättre. Utvecklingen mellan åren 1985 och 1993 visar dels att en större andel barn träffar sin särlevande förälder, dels att kontakterna har blivit tätare.

Arbetsliv och föräldraskap

För närvarande pågår en debatt om generell arbetstidsförkortning i Sverige. Sådan arbetstidsförkortning ses som särskilt angelägen för småbarnsföräldrar. Förvärvsfrekvensen bland småbarnsföräldrar är, vid internationell jämförelse, hög i Sverige. Förvärvsfrekvensen för kvinnor med barn under 9 år är 70 procent och motsvarande siffra för män är 85 procent. Det är därför särskilt angeläget att underlätta möjligheterna för småbarnsföräldrar att kombinera förvärvsarbete med familj och barn. Föräldraförsäkringen, föräldraledighetslagstiftningen, de ekonomiska familjestöden och barnomsorgen bidrar till att underlätta denna kombination. Redan idag finns stora möjligheter till ett flexibelt nyttjande av föräldraförsäkringen.

Enligt nuvarande bestämmelser får den förälder som önskar ta ut hel föräldraledighet i princip bestämma hur denna ledighet skall tas ut. Vid förkortad arbetstid är det däremot arbetsgivaren som bestämmer om ledighetens närmare förläggning med huvudregeln att ledigheten skall spridas över veckans samtliga dagar.

För att såväl mammor som pappor skall kunna kombinera arbete med familj och tidigt etablera en god kontakt och relation med barnet är det en viktig fråga inom föräldraförsäkringen hur antalet uttagna föräldrapenningdagar fördelar sig mellan föräldrarna. För närvarande är pappornas uttag av föräldrapenningdagarna lågt i förhållande till mammornas. Kunskapen om orsakerna bakom denna fördelning är bristfällig. Det är därför önskvärt att finna anledningarna till den ojämna fördelningen av dagarna och att på sikt även uppnå en jämnare fördelning. Införandet av

den s.k. pappa- respektive mammamånaden 1995 har tydligt påverkat pappornas nyttjande av föräldrapenningen. Uppgifter från Riksförsäkringsverket visar att ca 80 procent av papporna till barn födda efter regeländringen 1995 har nyttjat föräldrapenning under barnets första fyra år. Cirka 50 procent av papporna till barn födda åren 1993 och 1994, dvs. före regeländringen, hade nyttjat förmånen under motsvarande tid. När barnen födda 1995 fyllde 4 år hade deras pappor i genomsnitt tagit ut 41 ersättningsdagar med föräldrapenning och 50 procent av papporna hade tagit ut tid motsvarande den s.k. pappamånaden.

Barnfamiljernas ekonomiska förutsättningar

De ekonomiska förutsättningarna för barnfamiljerna har genomgått stora förändringar under 1990-talet. Många familjer har upplevt ekonomiska försämringar till följd av arbetslöshet, minskade inkomster, höjda skatter och tidvis höga räntor. De ekonomiska försämringarna inträffade framför allt under åren 1990–1996. De senaste årens ekonomiska återhämtning, med ökad sysselsättning och familjepolitiska reformer, har dock gynnat barnfamiljerna. Från 1998 har en rad regeländringar inom de ekonomiska familjestöden förbättrat barnfamiljernas ekonomiska situation, bland annat har barnbidraget och ersättningsnivån inom föräldraförsäkringen, inklusive havandeskapspenningen, höjts. Regeringen har tidigare uttalat sin avsikt att ytterligare förbättra barnfamiljernas ekonomi när utrymme finns för detta i statens finanser. Det kan nu konstateras att förutsättningarna är gynnsamma för en fortsatt god tillväxt i svensk ekonomi.

EG-rätten

Föräldrapenningen utgör enligt regeringens uppfattning en familjeförmån enligt förordningen (EEG) 1408/71 av den 14 juni 1971 om tillämpningen av systemen för social trygghet när anställda, egenföretagare eller deras familjer flyttar inom gemenskapen. Det finns inte något entydigt avgörande från EG-domstolen som klarlägger rättsläget vad gäller den tillfälliga föräldrapenningen. Regeringens hittillsvarande ståndpunkt har varit att den tillfälliga föräldrapenningen inte omfattas av förordningen 1408/71.

5 Förlängning av föräldrapenningen

Regeringens förslag: Föräldrapenningen förlängs med 30 dagar med ersättning motsvarande förälderns sjukpenning. Sammanlagt 60 dagar med ersättning motsvarande förälderns sjukpenninggrundande inkomst reserveras för vardera mamman respektive pappan.

Arbetsgruppens förslag: Förslaget i promemorian stämmer överens med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Majoriteten av remissinstanserna tillstyrker förslaget. *Svenska Arbetsgivareföreningen* för dock fram att nuvarande regler upplevs som betungande av företagen och innebär stora påfrestningar för verksamheten och anser att en utbyggnad därför inte är försvarbar. *Företagarnas Riksorganisation* menar att förslaget om att reservera tid inom föräldraförsäkringen för vardera föräldern inte bör regleras utan vara de enskilda föräldrarnas angelägenhet. *Socialstyrelsen* och *Familjerättsociologernas riksförbund* pekar i sina yttranden på att ogifta föräldrar kan komma att avstå från att anmäla gemensam vårdnad för att de önskar att modern även skall få del av de reserverade föräldrapenningdagarna.

Skälen för regeringens förslag: Barnfamiljernas ekonomiska situation har genomgått stora förändringar under 1990-talet. Fram till år 1997 minskade den ekonomiska standarden för barnfamiljerna. Särskilt ensamstående föräldrar med två eller flera barn och sammanboende föräldrar med tre eller flera barn fick känna av relativt stora försämringar. Förutom nedskärningar i de sociala trygghetssystemen träffades barnfamiljerna också hårdare av arbetslöshet och höjda skatter än många andra grupper.

De senaste åren har både den ökade sysselsättningen och sänkta skatter kompensert barnfamiljerna för en del av standardförlusten. Regeländringar inom de ekonomiska familjestöden har också genomförts. Dessa har förbättrat barnfamiljernas ekonomiska situation, bland annat har barnbidraget höjts liksom ersättningsnivån inom föräldraförsäkringen. Regeringen har tidigare meddelat avsikten att gå vidare i arbetet med att ytterligare förbättra barnfamiljernas situation.

En utbyggnad av föräldraförsäkringen är en angelägen åtgärd för att åstadkomma förbättringar för barnfamiljerna. Föräldraförsäkringen utgår från barnets bästa och att barnet behöver och har rätt att vårdas av båda sina föräldrar. Det är en viktig åtgärd att stödja båda föräldrarna att aktivt ta del i och ansvar för barnets vård och utveckling. En väl utformad föräldraförsäkring ger dessutom båda föräldrarna möjlighet att förena förvärvsarbete med föräldraskap. Föräldraförsäkringen ger således goda förutsättningar för barnfamiljerna att utforma sin situation på bästa sätt.

Föräldraförsäkringens utformning visar tydligt den politiska viljan att barnets bästa skall vara i fokus och att jämställdhet mellan könen är en prioriterad politisk uppgift. Att öka männens uttag av föräldrapenningen är också ett uttalat mål för regeringen. Införandet av den s.k. papparespektive mammamånaden har medfört att betydligt fler pappor tar del i vården av sitt barn jämfört med tidigare, vilket är viktigt ur såväl jämställdhetssynpunkt som med hänsyn till barnets bästa. Det är viktigt att barnet tidigt i livet får en god kontakt och nära relation till båda sina föräldrar. Under 1990-talet har männens andel av de som föräldrapenning har betalats till ökat successivt från 26,1 procent 1990 till 35,8 procent 1999. Männens andel av de utbetalda dagarna har också ökat. År 1990 var männens andel 7,1 procent och 1999 uppgick den till 11,6 procent. Att öka männens delaktighet har även stor betydelse för jämställdheten i hemmet och i arbetslivet. Det är därför viktigt att fortsättningsvis stödja denna utveckling genom att ytterligare föräldrapenningdagar reserveras för vardera föräldern.

Föräldrapenning ges för närvarande till föräldrarna under sammanlagt 450 dagar i anslutning till barnets födelse eller adoptivbarnets ankomst

till familjen och kan tas ut längst till det att barnet har fyllt åtta år eller den senare tidpunkt då barnet har avslutat sitt första skolår. För adoptivbarn gäller att föräldrapenning kan tas ut längst till det barnet fyller tio år. Vid gemensam vårdnad om barnet har varje förälder rätt till hälften av ersättningsdagarna med föräldrapenning. Föräldern kan överlåta sin rätt till ersättningsdagar till den andra föräldern, förutom de 30 dagar som utgör den s.k. pappa- respektive mammamånaden. Ersättning ges under 360 dagar motsvarande föräldrarnas sjukpenninggrundande inkomst och under 90 dagar är ersättningen enligt garantinivå, 60 kronor per dag. Vid flerbarnsfödelse utges föräldrapenning, för varje barn utöver det första, under ytterligare 180 dagar.

Regeringen föreslår att föräldrapenning med anledning av ett barns födelse skall förlängas med trettio ersättningsdagar motsvarande föräldrarnas sjukpenninggrundande inkomst. Föräldrapenningen kommer då att omfatta sammanlagt 480 ersättningsdagar. Inom ramen för sådan förlängning föreslår regeringen att ytterligare 30 ersättningsdagar motsvarande föräldrarnas sjukpenninggrundande inkomst reserveras för varje förälder så att sammanlagt 60 ersättningsdagar är reserverade för vardera föräldern.

Regeringen bedömer att ogifta föräldrars vilja att anmäla gemensam vårdnad i princip inte påverkas av förslaget om att ytterligare tid reserveras för pappan respektive mamman inom ramen för den förlängda föräldraförsäkringen. Det torde höra till ovanligheterna att föräldrar med hänsyn till pappamånaden underlåter att anmäla gemensam vårdnad. Ogifta föräldrar får gemensam vårdnad genom anmälan av dem båda i samband med faderbekräftelse, vilket också sker för 95 procent av barnen. Är föräldrarna gifta vid barnets födelse får de automatiskt gemensam vårdnad om barnet.

Ändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2002. För barn som är födda eller adopterade före ikraftträdandet tillämpas äldre bestämmelser.

6 Ny förmånsnivå inom föräldraförsäkringen

Regeringens förslag: En femte förmånsnivå motsvarande en åttiondels förmån införs i föräldraförsäkringen. Motsvarande rätt till ledighet införs i föräldraledighetslagen.

Arbetsgruppens förslag: Förslaget i promemorian stämmer överens med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Majoriteten av remissinstanserna är positiva till förslaget. *Barnombudsmannen* pekar i sitt remissyttrande särskilt på att förslaget kan inverka positivt på barns och ungas tillvaro. *Kammarrätten i Jönköping*, *Riksförsäkringsverket* och *Försäkringskassaförbundet* pekar dock på att förslaget innebär att enhetligheten mellan ersättningsystemen inom socialförsäkringen inte längre kommer att upprätthållas. *Svenska Arbetsgivareföreningen* avstyrker förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Frågan om arbetstidsförkortning har diskuterats på senare tid. Arbetstidsförkortning ses som särskilt angelägen för småbarnsföräldrar. Redan idag finns stora möjligheter att inom

ramen för föräldraförsäkringen reducera arbetstiden. Genom att införa ytterligare en förmånsnivå, motsvarande en åttondels förmån, ges föräldrar möjlighet att reducera sin arbetstid motsvarande en timme per dag och samtidigt få en sådan reduktion av arbetstiden ersatt genom föräldraförsäkringen. Flexibiliteten inom föräldraförsäkringen ökar ytterligare och medför att föräldrar bättre kan kombinera arbete med familj. Förvärvsfrekvensen bland småbarnsföräldrar är hög i Sverige. Det är därför särskilt angeläget att underlätta möjligheterna för småbarnsföräldrar att förena förvärvsarbete med föräldraskap.

Att införa en ny förmånsnivå inom föräldraförsäkringen som saknar motsvarighet i sjukförsäkringen skapar obalans. Obalansen följer av att det endast är möjligt att få sjukpenning som en fjärdedels, halv, tre fjärdedels och hel förmån. När en förälder som arbetar sju åttondelar och är föräldraledig motsvarande en åttondel blir sjuk, kan han eller hon således sjukskrivas högst motsvarande tre fjärdedels sjukpenningförmån. Detta under förutsättning att föräldern trots sjukdomen kan fortsätta vårda barnet men inte förvärvsarbeta. Föräldern kan då känna sig tvungen att gå upp från en åttondels föräldrapenningförmån till en fjärdedels föräldrapenningförmån för att täcka det inkomstbortfall som sjukskrivningen medför. Denna obalans finns dock till viss del redan idag. En person kan arbeta deltid i en omfattning där inte motsvarande ersättningsnivå inom sjukförsäkringen finns.

Visst administrativt merarbete kan också uppstå med en ny förmånsnivå, vilket såväl *Riksförsäkringsverket* som *Försäkringskassaförbundet* har påtalat i sina remissyttranden. *Svenska Arbetsgivareföreningen* pekar i sitt yttrande på att dagens regler ställer stora krav på företagens administration och menar att det inte är acceptabelt att belasta företagen ytterligare.

Trots dessa olägenheter bedömer regeringen att skälen för att införa en ny förmånsnivå i föräldraförsäkringen överväger. Flexibiliteten inom föräldraförsäkringen ökar ytterligare och medför att föräldrar bättre kan kombinera arbete med familj.

Tillfällig föräldrapenning kan också utges på för närvarande fyra förmånsnivåer. Den tillfälliga föräldrapenningen är beroende av hur mycket föräldern skulle ha arbetat om han eller hon inte hade vårdat barnet. Tillfällig föräldrapenning ges huvudsakligen för vård av sjukt barn till föräldrar som behöver stanna hemma för att tillfälligt vårda ett barn under 12 års ålder (i vissa fall 16 år). Även för den tillfälliga föräldrapenningen skall den nya förmånsnivån gälla.

Ändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2002.

7 Nya förmåner inom den tillfälliga föräldrapenningen

7.1 Ny förmån motsvarande faderns särskilda dagar i samband med barns födelse eller adoption

Regeringens förslag: En annan försäkrad än en fader eller moder som avstår från förvärvsarbete skall kunna ges rätt till tillfällig föräldrapenning i tio dagar i samband med barns födelse eller adoption. Förutsättningen är att det inte finns någon fader med rätt till tillfällig föräldrapenning eller att fadern avstår från sin rätt till de tio dagarna med tillfällig föräldrapenning eller att modern är avliden. Fadern kan endast under vissa förutsättningar avstå från sin rätt till tillfällig föräldrapenning.

Arbetsgruppens förslag: Förslaget i promemorian stämmer inte helt överens med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Majoriteten av remissinstanserna tillstyrker förslaget.

Svenska Arbetsgivareföreningen avstyrker förslaget och menar att det motverkar ”pappadagarnas” syfte samt leder till en försvagning av sambandet mellan avgifter och förmåner. *Socialstyrelsen* anser att den tillfälliga föräldrapenningen bör kunna överlåtas till annan försäkrad även i andra fall än de som nämns i promemorian t.ex. när fadern inte kan ta del av vården av sitt barn beroende på att han är intagen på institution, är meddelad besöksförbud m.m. *Juridiska fakultetsnämnden vid Uppsala universitet* har föreslagit en mer flexibel utformning av förmånen. *Riksförsäkringsverket* påpekar att den föreslagna bestämmelsen på grund av sin utformning kommer att få en begränsad användning. *Arbetsgivarverket* ifrågasätter förslaget när fadern inte är försäkrad med hänvisning till inkomstbortfallsprincipen. *Stockholms tingsrätt* ifrågasätter förslaget när det finns en annan förälder, som inte är försäkrad. Tingsrätten efterlyser ett förtydligande – gärna en exemplifiering – beträffande den senare situationen.

Bakgrund: Enligt 4 kap. 10 § lagen (1962:381) om allmän försäkring (AFL) har en fader som avstår från förvärvsarbete i samband med barns födelse rätt till tillfällig föräldrapenning under tio dagar per barn för att närvara vid förlossningen, sköta hemmet eller vårda barn. Motsvarande gäller i tillämpliga delar för en fader vid adoption av barn, om barnet inte fyllt 10 år. Som adoption avses även att någon tar emot ett barn i avsikt att adoptera det.

Faderns särskilda dagar i samband med barns födelse eller adoption infördes den 1 januari 1980 genom regeringens proposition om föräldrautbildning och förbättringar av föräldraförsäkringen m.m. (prop. 1978/79:168, bet. 1978/79:SfU24, rskr. 1978/79:386). Departementschefen uttalade vid införandet bl.a. följande: ”Det är viktigt att fadern har möjlighet att vara hemma en viss tid kring barnets födelse tillsammans med modern och barnet. Modern får härigenom stöd efter förlossningen och barn och fader får möjlighet till kontakt. Jag anser det därför angeläget att stärka faderns möjligheter att delta i det nyfödda barnets vård”.

Redan före 1980 hade fadern rätt att vara hemma i samband med barns födelse. Uttaget gjordes då från tillgängliga dagar för tillfällig vård av barn, sammanlagt högst tolv dagar i familjer med ett barn, femton dagar i familjer med två barn och 18 dagar i familjer med tre eller flera barn. Samtidigt som fadern fick en självständig rätt till tillfällig föräldrapenning under 10 dagar utökades också det totala antalet dagar med tillfällig föräldrapenning för vård av barn till de nuvarande 60 dagarna per barn och år.

Under år 1999 nyttjade 73 procent av fäderna de särskilda dagarna.

Skälen för regeringens förslag: De motiv som uttalades vid införandet av förmänen 1980 var att modern får stöd efter förlossningen och att barn och fader får möjlighet till kontakt. Förslaget innebär en förstärkning av det första motivet. Förslaget omfattar bl.a. de situationer då det inte finns någon pappa med rätt till tillfällig föräldrapenning, dvs. att faderskapet inte är fastställt, pappan är oförsäkrad eller avliden. För en mamma som är ensamstående av andra skäl, dvs. då en försäkrad pappa finns men av någon anledning inte är närvarande som stöd för mamman, finns också ett behov av stöd. Effekterna för ensamstående mammor kan i vissa fall bli olyckliga när det inte finns någon pappa tillgänglig, som den första tiden kan delta i vården av barnet, sköta hemmet eller ta hand om syskon till barnet. Förslaget omfattar därför även denna situation.

Vad gäller det andra motivet så medför förslaget ingen förändring. Utgångspunkten är att förmänen är en rättighet för pappan. Utvidgningen av möjligheten till ersättning inskränker inte på pappans rätt. Det skall krävas ett aktivt medgivande av pappan att han avstår från sin rätt att nyttja de tio dagarna. Endast i dessa fall kan det bli aktuellt att erbjuda annan försäkrad ersättningen.

Även om huvuddelen av barn lever tillsammans med båda sina föräldrar, har det blivit allt vanligare att barnens föräldrar separerar. Mellan 1985 och 1995 ökade som tidigare nämnts andelen barn som bor hos en ensamstående förälder från cirka 13 till 18 procent. Omkring 5 procent av alla nyfödda barn föds till en familj bestående av en ensamstående kvinna. Även för gruppen ensamstående kvinnor där det inte finns någon fader tillgänglig som tar sitt ansvar under den första spädbarnstiden finns det ett stort behov av ett särskilt stöd i samband med förlossningen. Nuvarande regler inom föräldraförsäkringen ger inte en sådan möjlighet. Regeringen har därför sett det som angeläget att se över regelsystemet i denna del.

Vissa ensamstående föräldrar kan ha möjlighet att få hjälp av personer i sin närhet t.ex. egna föräldrar eller syskon. Av förarbetena till regeringens proposition om förbättringar inom föräldraförsäkringen, havandeskapspenningen och vissa regler inom sjukpenningförsäkringen (prop. 1984/85:78, bet. 1984/85:SfU10, rskr. 1984/85:96) framgår att det redan enligt nuvarande regler finns viss möjlighet för en fader till ett äldre barn i familjen, även om han inte är fader till det nyfödda barnet, att kunna nyttja de särskilda dagarna med tillfällig föräldrapenning för att vårda detta äldre barn under moderns tid på sjukhus. Detta under förutsättning att fadern till det nyfödda barnet medger det.

Regeringen föreslår att försäkringskassan ges rätt att besluta att en annan försäkrad skall få rätt till tio ersättningsdagar inom den tillfälliga

föräldrapenningen i samband med barns födelse eller adoption. En utgångspunkt för rätt till tillfällig föräldrapenning för en annan försäkrad bör vara att det inte finns någon fader som har rätt till tillfällig föräldrapenning eller att modern är avliden.

En vägledande princip vid utformandet av förslaget har varit att utvidgningen bestäms restriktiv och att förslaget inte inskränker faderns rätt enligt nuvarande lagstiftning till tio ersättningsdagar under den första spädbarnstiden. Som angetts ovan är därför utgångspunkten att det inte finns någon fader med rätt till tillfällig föräldrapenning. Om fadern medger det bör det dock ändå i vissa fall kunna komma ifråga för en annan försäkrad att få rätt till tillfällig föräldrapenning istället för honom. Enligt regeringens uppfattning bör fadern därför kunna avstå från sin rätt till ”pappdagarna” om han av något skäl inte kan nyttja sin rätt eller om det annars skulle vara oskäligt att han inte fick avstå från sin rätt till tillfällig föräldrapenning.

Det finns fler situationer än de här föreslagna då det skulle vara angeläget med ett ökat föräldrastöd under den första spädbarnstiden. Betydande gränsdragningsproblem skulle emellertid uppstå med en ytterligare vidgning av reglerna och enligt regeringens uppfattning är det väsentligt att administrationen inte görs onödigt komplicerad.

För att en annan försäkrad skall ha rätt till tillfällig föräldrapenning krävs att personen avstår från förvärvsarbete.

Förslaget är könsneutralt och ger både kvinnor och män en rätt till 10 ersättningsdagar med tillfällig föräldrapenning i samband med barns födelse eller adoption när den andre föräldern saknas. Den möjlighet som finns idag är endast tillgänglig för män. Förslaget gynnar främst ensamstående kvinnor men ger även ensamstående män, när modern saknas, motsvarande möjlighet till särskilt stöd av annan försäkrad under den första tiden med spädbarn.

Regeringen kommer att följa effekterna av förslaget särskilt med avseende på pappornas nyttjande av de tio dagarna. Regeringen kommer också efter tre år att göra en utvärdering av reformen i detta avseende.

Förslaget föreslås träda i kraft den 1 juli 2001.

7.2 Utvidgning av rätten till tillfällig föräldrapenning

Regeringens förslag: När en förälder på grund av egen sjukdom eller smitta inte kan vårda sitt barn och inte får tillfällig föräldrapenning endast av den anledningen att han eller hon i stället får sjukpenning eller annan ersättning som anges i 4 kap. 17 § lagen om allmän försäkring (1962:381) eller smittbärapenning enligt lagen (1989:225) om ersättning till smittbärare, kan försäkringskassan, efter förälderns medgivande, besluta att en annan försäkrad som avstår från förvärvsarbete skall få rätt till tillfällig föräldrapenning för att vårda barnet.

Arbetsgruppens förslag: Förslaget i promemorian stämmer överens med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Majoriteten av remissinstanserna, däribland *Riksförsäkringsverket* är positiva till förslaget.

Försäkringskassaförbundet anser att ändringen även bör omfatta föräldrar som studerar och uppstår studiestöd enligt studiestödslagen. Förbundet anser att rätten till tillfällig föräldrapenning bör utvidgas till att även avse den situationen att båda föräldrarna besöker sjukhus eller annan institution för att delta i vården av svårt sjukt barn och uppstår tillfällig föräldrapenning men samtidigt behöver hjälp av annan med vård och tillsyn av hemmavarande barn (syskon).

Svenska Arbetsgivareföreningen avvisar förslaget och menar bl.a. att ökad frånvaro leder till produktionsbortfall samt svårigheter att planera och överblicka verksamheten.

Företagarnas Riksorganisation anser att för det begränsade antal fall förslaget omfattar bör andra lösningar kunna komma ifråga, till exempel genom socialtjänstens försorg.

Skälen till regeringens förslag och bedömning: Den 1 januari 1995 infördes möjligheten för en förälder att överlåta rätt till tillfällig föräldrapenning till en annan person, utan att det uppställs några krav på släktskap, sammanboende eller annan formell anknytning mellan föräldern och denna person (prop. 1993/94:220).

Enligt 4 kap. 11 a § lagen (1962:381) om allmän försäkring (AFL) får således en förälder överlåta sin rätt till tillfällig föräldrapenning för vård av ett barn till en annan försäkrad som i stället för föräldern avstår från förvärvsarbete för vård av barnet vid sjukdom eller smitta hos barnet eller sjukdom eller smitta hos barnets ordinarie vårdare. Sammanfattningsvis innebär bestämmelserna om överlåtelse av rätt till tillfällig föräldrapenning att den som överlåter dels måste vara förälder, dels förvärvsarbete. Den person som i stället för föräldern vårdar barnet måste avstå från förvärvsarbete.

En förälder som på grund av egen sjukdom eller smitta vare sig kan förvärvsarbete eller vårda sitt barn har inte någon laglig möjlighet att *överlåta* rätten till tillfällig föräldrapenning eftersom han eller hon inte förvärvsarbetar och således inte uppfyller de grundläggande förutsättningarna för rätt till tillfällig föräldrapenning, nämligen att *avstå från förvärvsarbete* för att vårda ett sjukt eller smittat barn, eller vårda barn vid ordinarie vårdares sjukdom eller smitta. Det finns således inte någon rätt till tillfällig föräldrapenning att överlåta. I dessa fall förutsätter lagstiftningen att det finns en annan förvärvsarbetande förälder som vårdar barnet eller som kan överlåta sin rätt till tillfällig föräldrapenning till annan försäkrad som vårdar barnet. I huvuddelen av fallen kan barnets andra förälder vårda barnet. När en förälder är ensamstående saknas emellertid ibland en annan förvärvsarbetande förälder. Den andre föräldern kanske också av någon anledning inte omfattas av försäkringen, t.ex. genom att inte vara försäkrad för tillfällig föräldrapenning i Sverige. När båda föräldrarna samtidigt på grund av sjukdom eller smitta inte kan vårda barnet eller arbeta finns inte heller möjlighet att överlåta rätten till tillfällig föräldrapenning.

Framförallt när det gäller en ensamstående förälder finns det ett behov av att ge en annan försäkrad möjlighet till tillfällig föräldrapenning när föräldern på grund av egen sjukdom eller smitta inte kan vårda barnet eller överlåta sin rätt till tillfällig föräldrapenning. Detta särskilt som sammanlevande föräldrar har möjlighet att överlåta rätten till tillfällig föräldrapenning vid ena förälderns sjukdom eller smitta.

Regeringen anser därför att det finns skäl för att vidga möjligheten för rätt till tillfällig föräldrapenning till annan försäkrad att gälla även de fall då föräldern på grund av egen sjukdom eller smitta varken kan förvärvsarbета eller vårda barnet. Utvidgningen av rätten till tillfällig föräldrapenning till annan försäkrad bör inte begränsas enbart till ensamstående föräldrar. Av förarbetena till de nuvarande bestämmelserna om överlåtelse av tillfällig föräldrapenning anfördes som argument mot att rätten till överlåtelse av tillfällig föräldrapenning endast skulle ges till ensamstående föräldrar att det fanns gränsdragningsproblem och att det finns föräldrar vilka inte kan betraktas som ensamstående, men som kan anse sig jämförbara med sådana föräldrar (prop. 1993/94:220 s. 54). Detta gäller bl.a. sammanboende föräldrar där ena föräldern på grund av sitt arbete långa tider vistas på annan ort eller i annat land än den övriga familjen. Även sådana familjer kan ha ett stort behov av att någon annan vårdar det sjuka barnet eller vårdar barnet vid ordinarie vårdares sjukdom. För att undvika att försäkringen upplevs som orättvis, och för att i möjligaste mån förenkla administrationen, menade regeringen vid införandet av rätten till överlåtelse av tillfällig föräldrapenning att alla föräldrar skulle få rätt att överlåta rätten till tillfällig föräldrapenning. Med samma argument bör den nu föreslagna rätten omfatta alla föräldrar.

Som argument mot en utvidgad rätt till tillfällig föräldrapenning kan anföras att försäkringen i sådana fall genomgår en principiell förändring i riktning mot en allmän barntillsynsförsäkring. Mot detta kan anföras att det i den nuvarande försäkringen redan finns möjlighet för föräldrar att låta annan vårda barnet med tillfällig föräldrapenning. Att låta den rätten gälla även för föräldrar som är förhindrade att förvärvsarbета på grund av sjukdom eller smitta skulle i sammanhanget inte utgöra någon principiell skillnad. Regeringen anser inte att föräldraförsäkringen som sådan förlo- rar sin karaktär av en försäkring för föräldrar om en förälder ges möjlig- het att undantagsvis, då föräldern själv är förhindrad att förvärvsarbета på grund av sjukdom eller smitta, låta annan vårda barnet med tillfällig föräldrapenning. Förslaget bedöms vidare endast medföra marginella förändringar i arbetslivet.

Försäkringskassan bör således, efter medgivande av förälder, ges rätt att besluta att annan försäkrad än förälder som avstår från förvärvsarbete kan få rätt till tillfällig föräldrapenning. I dessa fall kommer i lagens mening en sådan försäkrad att likställas med förälder. En förutsättning bör dock vara att förälderns sjukdom eller smitta är av sådan art att den förhindrar honom eller henne att själv vårda barnet.

Förslaget föreslås träda i kraft den 1 juli 2001.

Regeringens förslag: Föräldrar skall ha rätt till tillfällig föräldrapenning under en dag per barn och år när de avstår från förvärvsarbete i samband med besök i barns skola eller besök i fritidshem (kontakt dagar). Med skola avses också förskoleklass i skola. Rätten till kontakt dagar gäller fr.o.m. det kalenderår under vilket barnet fyller sex år t.o.m. det kalenderår under vilket barnet fyller elva år. Kontakt dagar som inte har tagits ut aktuellt år kan tas ut senare dock senast det år barnet fyller elva år. Ändringarna skall träda i kraft den 1 juli 2001.

Skälen för regeringens förslag: Tidigare gavs två ersättningsdagar per barn och år för barn mellan 4 och 12 år inom den tillfälliga föräldrapenningen – s.k. kontakt dagar – till föräldrar som avstod från förvärvsarbete i samband med föräldrautbildning, besök i barnets förskola, skola eller fritidshemsverksamhet (prop.1984/85:78, bet. 1984/85:SfU10, rskr. 1984/85:96). De två kontakt dagarna avskaffades den 1 juli 1995 i samband med budgetsaneringen med anledning av det statsfinansiellt ansträngda läget (prop. 1994/95:150, bet. 1994/95:FiU20, rskr. 1994/95:448).

Liksom vid införandet av kontakt dagarna den 1 juli 1985 är det angeläget för såväl barn som föräldrar att föräldrarna får tillfälle att medverka i förskolan och skolan. Att föräldrarna har en god kontakt med och insikt i barnets vardagliga miljö ger ömsesidig trygghet och tillfälle att bearbeta uppkomna problem. Dessutom kan inskolningssituationer uppstå under barnets skoltid vid byte av skola, klass eller lärare.

Inom nuvarande system med föräldrapenning kan ersättningsdagar sparas till dess att barnet fyller åtta år eller den senare tidpunkt då barnet avslutar sitt första skolår. Systemet förutsätter vissa krav på förutseende och planering hos föräldrarna, vilket blir avgörande för föräldrarnas möjligheter att vara med barnen vid exempelvis skolstart. Föräldrarna använder majoriteten av föräldrapenning dagarna under barnets första tre år. Det finns en risk att föräldrar som inte sparat ersättningsdagar ej anser sig kunna vara lediga från förvärvsarbete utan ersättning för att vara med barnet i skolan vid olika situationer. Föräldrapenning dagarna kan i de flesta fall inte heller användas efter det att barnet fyllt åtta år eller avslutat sitt första skolår.

Enligt regeringens uppfattning är det av stor betydelse att föräldrarna kan få tillgång till kontakt dagar som kan disponeras under den första skoltiden, dvs. från det att barnet fyller sex år. Naturligtvis finns även behov av kontakt med barnets vardagliga miljö också när barnet deltar i förskoleverksamhet. Föräldrar deltar dock mer kontinuerligt i förskoleverksamheten jämfört med skolverksamheten, dels vid hämtning och lämning av barnen, dels genom mer frekventa kontakter med förskollärarna vid sådana tidpunkter. Största behovet av kontakt dagar bedöms därför föreligga för barn som börjat skolan. Regeringen föreslår därför att rätten till kontakt dagar skall gälla fr.o.m. det kalenderår barnet fyller sex år t.o.m. det kalenderår barnet fyller elva år. Kontakt dagar skall utges under en dag per barn och år. Dagar som inte tas ut aktuellt år skall

kunna sparas och tas ut ett senare år, dock senast det år barnet fyller elva år.

Förutom vid inskolning i skola eller fritidshem, skall kontaktdagarna kunna användas för besök i fritidshemsverksamhet i vilken barnet deltar samt för besök eller medverkan i skolan. Kontaktdagarna skall även kunna användas för deltagande i föräldrasamtal.

Förutom rätt till ersättning för inkomstbortfall innebär uttag av kontaktdagar i form av tillfällig föräldrapenning rätt till ledighet från arbetet.

Ersättningsdagar bör få tas ut enligt de nivåer som gäller inom föräldraförsäkringen, för närvarande hel, tre fjärdedels, halv eller en fjärdedels nivå, vilket ger flexibilitet för föräldrarna vid nyttjande av förmånen.

Regeringen kommer att följa effekterna av förslaget och efter viss tid göra en utvärdering av reformen.

De nya reglerna om kontaktdagar föreslås träda i kraft den 1 juli 2001.

8 Förbättrat försäkringskydd vid spädbarnsdöd

Regeringens förslag: Om föräldrarna får ytterligare ett barn efter det att ett tidigare barn har avlidit skall det tvååriga särskilda försäkringskyddet förlängas oavsett om det tidigare barnet avlidit före eller efter det att kvinnan på nytt blir gravid. Förutsättningen är att det tidigare barnet inte har uppnått eller inte skulle ha uppnått en ålder av ett år och nio månader vid konceptionstidpunkten.

Arbetsgruppens förslag: Förslaget i promemorian stämmer överens med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Majoriteten av remissinstanserna tillstyrker förslaget.

Bakgrund: Föräldrapenning kan utges på sjukpenningnivå eller garantinivå. Föräldrapenning på sjukpenningnivå beräknas enligt 4 kap. 6 § lagen (1962:381) om allmän försäkring (AFL) med utgångspunkt i en förälders sjukpenninggrundande inkomst (SGI). Den sjukpenninggrundande inkomsten är den årliga inkomst som en försäkrad kan antas komma att tills vidare få för eget arbete, antingen som arbetstagare i allmän eller enskild tjänst eller på annan grund. Enligt 3 kap. 5 § i AFL skall den försäkrades sjukpenninggrundande inkomst anpassas när hans eller hennes inkomstförhållanden ändras. I vissa situationer och under viss tid kan en förälder få behålla en tidigare fastställd sjukpenninggrundande inkomst, trots att han eller hon inte förvärvsarbetar. En förälders sjukpenninggrundande inkomst får enligt 3 kap. 5 § tredje stycket 5 inte sänkas under den tid föräldern är helt eller delvis ledig från förvärvsarbete för vård av barn. Detta gäller dock längst till dess att barnet fyller ett år. Denna tid brukar kallas för SGI-skyddad tid. Motsvarande gäller under ett år efter mottagande av ett adoptivbarn.

Om den sjukpenninggrundande inkomsten har sänkts vid barnets ettårsdag har föräldern enligt 4 kap. 6 § AFL rätt till *föräldrapenning*

beräknad lägst efter den tidigare fastställda sjukpenninggrundande inkomsten eller den högre inkomst som löneutvecklingen inom yrkesområdet medför längst till dess barnet fyller två år, s.k. särskild beräkningsgrund för föräldrapenningen. Den särskilda beräkningsgrunden gäller även för adoptivföräldrar och blivande adoptivföräldrar. Tvåårstidpunkten räknas då fr.o.m. den dag föräldern fått barnet i sin vård.

Enligt 4 kap. 6 § andra stycket AFL ges föräldrapenning motsvarande föräldrarnas sjukpenninggrundande inkomst för de första 180 dagarna endast under förutsättning att föräldern varit försäkrad för en sjukpenning över garantinivån under minst 240 dagar i följd före barnets födelse. För de ytterligare 180 dagarna, för vilka ersättning kan utges enligt sjukpenningnivå, gäller inte det kvalifikationskravet. Kravet har tillkommit för att undvika att föräldrar i syfte att få en högre föräldrapenning påbörjar ett förvärvsarbete eller ökar sitt arbetsutbud under graviditeten.

Får föräldrarna ytterligare ett barn kan det tvååriga SGI-skyddet förlängas alldeles oavsett om kvalifikationsvillkoret, dvs. de 240 dagarna, är uppfyllt eller inte. Enligt nuvarande regler gäller detta med hänsyn till lagtextens utformning under förutsättning att barnet levde när kvinnan blev gravid *och* att barnet vid denna tidpunkt inte hade uppnått ett år och nio månader. Detsamma gäller vid adoption av barn som sker inom två år och sex månader efter det att det föregående barnet fötts eller adopterats. Föräldrapenningen beräknas då för det nya barnet efter den sjukpenninggrundande inkomst som gällde när föräldrarna fick det tidigare barnet. Föräldrapenning beräknad på detta sätt kan utges för det nya barnet fram till dess att det fyller två år. Även för det tidigare barnet beräknas föräldrapenningen på detta sätt dels under graviditeten, dels fram till dess att det nya barnet fyller två år. De nuvarande reglerna infördes den 1 januari 1995 (prop. 1993/94:220).

Skälen för regeringens förslag: De föräldrar som drabbas av spädbarnsdöd bör få ett bra stöd av föräldraförsäkringen. Det kan enligt regeringens mening inte anses tillfredsställande att det är helt avgörande för rätten till det förlängda skyddet inom föräldraförsäkringen att kvinnan är gravid på nytt vid det förra barnets dödsfall. Om kvinnan således blir gravid efter det att barnet avlidit har hon inte möjlighet att kvalificera sig för det förlängda skyddet. Återgår föräldern inte omedelbart i förvärvsarbete upphör föräldrarnas sjukpenningförsäkring. Detta gäller dock inte om föräldern är sjukskriven och har ett annat skydd. Regeringen föreslår att, om föräldrarna får ytterligare ett barn, det tvååriga försäkringsskyddet förlängs oavsett om det tidigare barnet avlidit före eller efter det att kvinnan på nytt blir gravid. Förutsättningen för förlängt skydd bör dock vara att det tidigare barnet inte uppnått eller – om det tidigare barnet inte var vid liv – vid konceptionstidpunkten inte skulle ha uppnått en ålder av ett år och nio månader. En sådan bestämmelse överensstämmer också bättre med den nuvarande regleringen vid adoption dvs. att det förlängda skyddet gäller vid adoption av barn som sker inom två år och sex månader efter det att det föregående barnet fötts eller adopterats.

Regeländringen föreslås träda i kraft den 1 juli 2001.

9 Förläggning av delledighet enligt föräldraledighetslagen

Prop. 2000/01:44

Regeringens förslag: Vid förkortning av arbetstid får ledigheten spridas över arbetsveckans samtliga dagar eller förläggas till en eller vissa av arbetsveckans dagar.

Om arbetsgivaren och arbetstagaren inte kommer överens om hur ledigheten skall tas ut vid förkortad arbetstid, skall arbetsgivaren förlägga ledigheten på det sätt som arbetstagaren önskar, om en sådan förläggning inte medför påtaglig störning i arbetsgivarens verksamhet.

Lagen förtydligas så att det klarare framgår att en förälder har rätt till förkortning av normal arbetstid med upp till en fjärdedel för vård av barn.

Arbetsgruppens förslag: Överensstämmer i sak med regeringens förslag.

Remissinstanserna: En övervägande majoritet av remissinstanserna är positiva till förslaget eller lämnar det utan invändningar. *Stockholms tingsrätt* anser att den föreslagna ordningen väl tillgodoser både arbetsgivares och arbetstagares berättigade önskemål och att tvister torde bli sällsynta. *Jämställdhetsombudsmannen (JämO)*, som tillstyrker förslaget, framhåller att antalet anmälningar och förfrågningar från föräldrar som i olika avseenden mött problem när det gäller att förena förvärvsarbete och föräldraskap ökat kraftigt under senare tid.

Några motsätter sig dock förslaget. *Arbetsgivarverket* framhåller att arbetsgivaren har ansvaret för att verksamheten fungerar och därför måste få besluta ensidigt i de fall parterna är oeniga. Även *Svenska Arbetsgivareföreningen (SAF)* framhåller att endast arbetsgivaren har den överblick som behövs för en helhetsbedömning av både produktionens och arbetstagarens intressen. Enligt SAF är det oacceptabelt att arbetsgivaren skall ha bevisbördan för ”påtaglig störning” så snart arbetsgivaren inte följer arbetstagarens önskemål om ledighetens förläggning, och fatta beslut under skadeståndsansvar. Även *Svenska Kommunförbundet* och *Företagarnas Riksorganisation*, som betonar att förslaget innebär att arbetsgivaren tappar i inflytande och att förslaget försämrar förutsättningarna för företagande, avstyrker förslaget.

Bakgrund: Enligt föräldraledighetslagen (1995:584) finns fem former av föräldraledighet för vård av barn m.m. En av dessa former är ledighet i form av förkortning av normal arbetstid. Sådan delledighet kan utnyttjas såväl av föräldrar som uppbär föräldrapenning (delledighet med föräldrapenning) som av föräldrar som inte uppbär föräldrapenning (delledighet utan föräldrapenning).

I 3 och 7 §§ stadgas att en förälder har rätt till förkortning av normal arbetstid med en fjärdedel, utan att föräldern erhåller föräldrapenning, för att vårda barn som inte har fyllt åtta år eller som är äldre än så men ännu inte har avslutat sitt första skolår.

När det gäller hur ledigheten får tas ut vid förkortad arbetstid föreskrivs i 12 § att ledigheten skall spridas över arbetsveckans samtliga dagar, om inte särskilda skäl ger anledning till att den förläggs på annat sätt. I förarbetena uttalas att syftet med denna bestämmelse är att varak-

tigt förbättra möjligheterna till samvaro mellan föräldrar och barn samt att göra det möjligt att avkorta de långa dagliga vistelsetiderna för barn i daghem och familjedaghem (prop. 1977/78:104 s. 48).

I 14 § första stycket anges att arbetstagaren skall samråda med arbetsgivaren om ledighetens förläggning och om andra frågor som rör ledigheten. Om arbetstagaren och arbetsgivaren inte kan komma överens om hur ledigheten skall tas ut vid förkortad arbetstid, gäller enligt 14 § andra stycket att arbetsgivaren bestämmer i fråga om ledighetens närmare förläggning och därmed sammanhängande frågor. Arbetsgivaren får dock inte utan arbetstagarens samtycke dela upp ledigheten under arbetsdagen eller förlägga den till någon annan tid än arbetsdagens början eller slut. I förarbetena uttalas att det får förutsättas att samråd mellan arbetstagaren och arbetsgivaren normalt leder till en överenskommelse beträffande ledighetens närmare förläggning och därmed sammanhängande frågor. Vidare sägs att arbetstagaren i annat fall ofta torde komma att vända sig till sin fackliga organisation, som kan påkalla förhandling i frågan enligt lagen (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet. I sista hand bestämmer dock arbetsgivaren, i den mån inte annat följer av avtal mellan parterna (prop. 1977/78:104 s. 50).

Om ett beslut i en sådan fråga som avses i andra stycket har träffats på annat sätt än genom överenskommelse med arbetstagaren, följer av 14 § tredje stycket att arbetsgivaren skall underrätta arbetstagaren och arbetstagarens lokala arbetstagarorganisation om beslutet. Detta skall om möjligt göras senast två veckor före ledighetens början.

Skälen för regeringens förslag: Regeringen anser att det är angeläget att småbarnsföräldrar utan svårigheter kan kombinera förvärvsarbete och föräldraskap. Inte minst när föräldrar med olika arbetsgivare båda önskar ta ut delledighet kan nu gällande bestämmelser innebära samordningsproblem. Det är dock viktigt att värna också om arbetsgivarens och verksamhetens intressen. Regler som underlättar för föräldrar i detta avseende får inte utformas så att de motverkar en effektivt och rationellt bedriven verksamhet i företag eller hos andra arbetsgivare. Bestämmelserna bör därför utformas efter en avvägning mellan intressen som kan stå emot varandra. Regeringen anser att avvägningen utfaller på så sätt att viljan att underlätta för småbarnsföräldrar att förena arbete och föräldraskap skall ges ett ökat genomslag. Detta förutsätter ändringar i föräldraledighetslagens regler om delledighet. Bestämmelserna bör ge uttryck för ökad flexibilitet i hur ledighet förläggs under arbetsveckan och arbetstagaren bör ges större inflytande över ledighetsbesluten. En sådan ordning stämmer väl överens med vad Arbetsmarknadsutskottet uttalade vid 1994/95 års riksmöte. Utskottet ansåg att, för om en överenskommelse inte träffas om hur ledigheten skall tas ut vid förkortad arbetstid, bör arbetstagaren själv få bestämma om ledighetens närmare förläggning och därmed sammanhängande frågor. Vid riksdagsbehandlingen framhölls särskilt att nuvarande regler ofta medför problem för kvinnor som vill minska sin arbetstid. Regeringen delar denna uppfattning.

Huvudregeln för *hur ledighet får tas ut vid förkortad arbetstid* är i dag att ledigheten skall spridas över arbetsveckans samtliga dagar (12 §). I förarbetena uttalas att det ligger i begreppet ”förkortad arbetstid” att avkortningen i princip bör tas ut dagligen, dvs. spridas över arbetsveckans samtliga dagar (prop. 1977/78:104 s. 45). Regeringen anser att lagen bör

erbjuda parterna större frihet att besluta om hur arbetstagarens ledighet skall läggas ut. Därför bör 12 § ändras på så sätt att ledigheten förutom att spridas över arbetsveckans samtliga dagar också skall kunna förläggas till en eller vissa av arbetsveckans dagar utan att det krävs särskilda skäl för en sådan förläggning. Med ”förkortad arbetstid” skall därmed inte längre i första hand avses förkortad daglig arbetstid, utan även en förkortning i form av att ledighet förläggs till viss eller vissa dagar av arbetsveckan.

När det så gäller *beslut om ledighetens förläggning* i enskilda fall bestämmer i dag arbetsgivaren om inte överenskommelse träffas (14 § andra stycket). Utgångspunkten att arbetsgivaren och arbetstagaren i första hand bör söka en överenskommelse bör bestå. Regeln i 14 § första stycket om att arbetstagaren skall samråda med arbetsgivaren om ledighetens förläggning och därmed sammanhängande frågor bör därmed inte ändras. I de fall en överenskommelse inte nås bör dock arbetstagarens önskemål om ledighetens förläggning ges ökat genomslag. Det är dock nödvändigt att åstadkomma en god balans mellan arbetsgivarens och arbetstagarens intressen i de fall de kan stå emot varandra. Inriktningen bör vara att ledigheten normalt skall förläggas i enlighet med arbetstagarens önskemål, men arbetstagaren bör inte ha en obegränsad rätt att bestämma hur ledigheten skall förläggas. Arbetstagarens inflytande över ledighetens förläggning bör vara förenat med ett villkor om att verksamheten hos arbetsgivaren kan fortgå utan allvarliga men eller störningar. Här kan hänvisas till uttrycket ”påtaglig störning” som redan i dag används i 14 § första stycket när det gäller hel ledighet. Begreppet ”påtaglig störning” bör användas även när det gäller delledighet och därvid ha samma betydelse som vid förläggning av hel ledighet. Meningen är inte att varje störning skall kunna berättiga arbetsgivaren att inte tillgodose arbetstagarens önskemål. Endast om det finns omständigheter i det enskilda fallet som gör att verksamheten hos arbetsgivaren kommer att utsättas för stora påfrestningar om ledigheten förläggs i enlighet med arbetstagarens önskemål, bör arbetsgivaren kunna förlägga ledigheten i strid med arbetstagarens önskemål.

Det som nu sagts innebär alltså att arbetsgivaren bör följa arbetstagarens önskemål om ledighetens förläggning, under förutsättning att en sådan förläggning inte medför påtaglig störning i arbetsgivarens verksamhet.

När det gäller den närmare utformningen av 14 § andra stycket skulle man kunna tänka sig att arbetstagaren beslutar hur ledigheten skall förläggas och därmed avgör om förläggningen medför påtaglig störning i arbetsgivarens verksamhet eller inte.

En sådan ordning skulle emellertid innebära att frågan normalt inte kan prövas i domstol. Om det däremot ankommer på arbetsgivaren att besluta om ledighetens förläggning och bedöma frågan om påtaglig störning, kan arbetsgivarens beslut och bedömning bli föremål för prövning i domstol. En sådan ordning är att föredra. En arbetsgivare är skyldig att följa föräldraledighetslagen vid äventyr av skadestånd. Mot denna bakgrund anser regeringen att beslutet om ledighetens förläggning alltjämt skall fattas av arbetsgivaren.

Arbetsgivaren bör – liksom i dag – inte utan arbetstagarens samtycke i något fall kunna dela upp ledigheten under arbetsdagen eller förlägga den till någon annan tid än arbetsdagens början eller slut.

Förändringen skall gälla för alla småbarnsföräldrar som tar ut delledighet, oavsett om de blir kompenserade för inkomstbortfallet från föräldraförsäkringen eller inte.

Den lagstadgade rätten till förkortning av normal arbetstid med en fjärdedel kan förstås så att en förälder måste förkorta sin arbetstid med just en fjärdedel och att möjlighet inte finns att förkorta arbetstiden med mindre tid. *Svenska Arbetsgivareföreningen* har i sitt yttrande påtalat att nuvarande regler om arbetstidsförkortning inte hindrar överenskommelser mellan arbetsgivare och arbetstagare om annan grad av förkortning än en fjärdedel samt påpekar att sådana avtal också är vanliga på arbetsplatserna. Regeringen anser dock att lagtexten bör förtydligas så att det klarare framgår att en förälder som är delledig utan föräldrapenning har rätt till förkortning av den normala arbetstiden med *upp till* en fjärdedel för vård av barn.

10 Konsekvenser

10.1 Föräldraförsäkringen

Ekonomiska konsekvenser m.m.

Regeringen gör bedömningen att de föreslagna reglerna innebär att statens utgifter för anslaget A2 Föräldraförsäkring ökar med 62 mkr år 2001, 164 mkr år 2002 och med 1 284 mkr år 2003. De beräknade utgifterna är beaktade i budgetpropositionen för 2001.

Förslaget om förlängningen av föräldrapenningen med 30 dagar med ersättning motsvarande föräldrarnas sjukpenninggrundande inkomst beräknas medföra ökade kostnader med ca 1 000 miljoner kronor. Beräkningen är gjord med hänsyn till att inom ramen för den förlängda föräldraförsäkringen reserveras ytterligare 30 dagar för pappan respektive mamman. Det innebär att männens högre genomsnittliga ersättningsnivå har beaktats i beräkningen.

Förslaget om en ny förmånsnivå inom föräldraförsäkringen beräknas inte medföra ytterligare ökade kostnader för föräldraförsäkringen. Dock kan viss ökad administration förväntas uppstå.

Förslaget om införande av ny förmån motsvarande faderns särskilda dagar i samband med barns födelse eller adoption beräknas medföra ökade kostnader för den tillfälliga föräldrapenningen med 2 miljoner kronor. Förslaget om utvidgning av rätten till tillfällig föräldrapenning beräknas medföra ökade kostnader med 2 miljoner kronor. Kostnadseffekterna av dessa båda förslag är små då förslagen är förhållandevis avgränsade i sin omfattning.

Förslaget om kontaktdagar i föräldraförsäkringen beräknas medföra ökade kostnader med 60 miljoner kronor 2001, 160 miljoner kronor 2002 och med 280 miljoner kronor 2003.

Förslaget om att förbättra försäkringsskyddet vid spädbarnsdöd är närmast att betrakta som en marginell justering av regelverket och kost-

10.2 Föräldraledighetslagen

Ekonomiska konsekvenser

Förslaget om förläggning av delledighet enligt föräldraledighetslagen bedöms inte komma att innebära belastningar på samhällsekonomin eller statsfinanserna. För arbetsgivare generellt väntas förslaget normalt inte medföra ett ökat behov av nyanställningar för t.ex. administration eller ersättare för den som utnyttjar ledighet. I normala fall förväntas inte heller ett behov av investeringar eller att andra kostnader uppstår som reellt påverkar företags produktionsmöjligheter eller likviditet eller konkurrensförhållanden. I de fall arbetstagare och arbetsgivare inte kan enas om ledighetens förläggning kan dock lagändringen leda till ökade kostnader för arbetsgivaren. – Förslaget väntas inte ha miljökonsekvenser.

Effekter för små företags villkor

Ökad flexibilitet i föräldraledighetslagens regler om förläggning av ledighet vid förkortad arbetstid och ökat inflytande för arbetstagarna kan förväntas ge både positiva och mindre gynnsamma verkningar för företagen. Till en början bör dock noteras att ändringarna i 12 och 14 §§ inte påverkar omfattningen av föräldraledigheten. Detta innebär i sig en given begränsning av förslagets konsekvenser när det gäller t.ex. kostnader. Härutöver kan framhållas att även i fortsättningen skall huvudregeln vara att arbetstagaren skall samråda med arbetsgivaren om ledighetens förläggning. Utgångspunkten är att arbetsgivaren och arbetstagaren i de allra flesta fallen kommer överens. Den föreslagna ändringen blir aktuell bara i de fall då arbetstagaren och arbetsgivaren inte kommer överens om ledighetens förläggning. Det är svårt att uppskatta i hur många fall den nya regeln kommer att tillämpas därför att arbetsgivare och arbetstagare inte kommer överens. Vidare innebär förslaget att arbetstagarens önskemål tillgodoses endast under förutsättning att en förläggning i enlighet därmed inte medför påtaglig störning i arbetsgivarens verksamhet. Detta villkor får förmodligen en avgörande betydelse för hur stor påverkan förslaget kommer att få på de små företagen i praktiken. Som framhållits i författningskommentaren är arbetsplatsens storlek en av de faktorer som en arbetsgivare kan beakta när arbetsgivaren bedömer om en viss förläggning av delledighet medför en sådan störning. På en liten arbetsplats har typiskt sett varje enskild arbetstagares medverkan i den löpande verksamheten större betydelse än på en arbetsplats med fler eller många anställda. Dessutom gäller arbetsgivarens beslut i de fall det blir en tvist om ledighetens förläggning fram till dess att frågan avgjorts i domstol. Det kan framhållas att saken kommer under domstols prövning endast om arbetstagaren eller dennes organisation väcker talan. Redan av dessa skäl bör förslaget i praktiken ge negativa konsekvenser för små – och större – företag endast i begränsad utsträckning.

Även om det inte är givet att verkningarna av förslaget hos alla arbetsgivare blir alltför stora, är det troligt att de små företagen kan komma att påverkas mer än stora företag. De mindre företagen kan generellt sett antas ha mindre flexibilitet i sina organisationer än stora företag; detta kan avse t.ex. möjligheter att enkelt anställa vikarier eller annars omfördela resurser inom företaget.

När det gäller vilka administrativa, praktiska eller andra åtgärder som små företag måste vidta till följd av förslaget är det givet att förhållandena – och därmed behovet av åtgärder – växlar mellan olika företag beroende på hur verksamheten ser ut. Även hur frågor om förläggning av delledighet brukar lösas på den enskilda arbetsplatsen har givetvis stor betydelse. Här skall anges några exempel på åtgärder som kan förutses bli aktuella på grund av att arbetsgivaren i sin planering skall ta större hänsyn till arbetstagarens önskemål.

Ändringen kan innebära ett ökat behov av tidig planering av hur den enskilde arbetstagarens ledighet förläggs och av hur olika arbetstagares arbetstider och arbetsuppgifter samordnas. Här är emellertid regeln i 13 § i lagen av stor betydelse. Där anges att en arbetstagare som vill utnyttja sin rätt till föräldraledighet skall anmäla detta till arbetsgivaren minst två månader före ledighetens början eller, om det inte kan ske, så snart som möjligt. I samband med sin anmälan skall arbetstagaren ange hur lång tid ledigheten är planerad att pågå. – Många gånger är detta planeringsarbete i själva verket lättare att utföra i ett mindre företag än i ett större, redan av det skälet att förhållandena i det lilla företaget är lättare att överblicka än i det större.

Även om förslaget inte medför att föräldraledighetens omfattning ökar kan särskilt mindre företag komma att behöva anlita uppdragstagare eller anställa vikarier i ökad utsträckning. Detta leder i så fall till ökade kostnader och de mindre företagen är på denna punkt mer sårbara än de större företagen. Att anlita uppdragstagare eller att anställa vikarier medför i normala fall att arbetsgivaren måste avsätta tid för handledning eller utbildningsinsatser, men även andra former av störningar i verksamheten kan förekomma. På mindre orter och i vissa branscher kan det vara svårt att hitta personal som uppfyller arbetsgivarens önskemål. Här kan dock påminnas om att arbetsgivaren inte måste följa arbetstagarens önskemål om ledighetens förläggning om detta skulle medföra påtaglig störning för verksamheten.

Till sist i denna del kan nämnas en följd av ökat inflytande för arbetstagaren som kan ha viss betydelse på sikt. Om en arbetstagare i ökad utsträckning får sina önskemål tillgodosedda vid förläggningen av ledigheten kan det hända att han eller hon känner sig mer delaktig i förhållandena på arbetsplatsen och mer positivt inställd till arbetsgivaren. Detta har ett starkt samband med en god arbetsmiljö, och kan bidra både till att arbetstagaren trivs bättre och utför ett bättre arbete och att arbetsplatsen får ett bra rykte. Inte minst för ett litet företag kan denna aspekt ha stor praktisk betydelse.

Regeringen avser att följa de nu föreslagna reglernas inverkan på arbetslivet, särskild med utgångspunkt i de förhållanden som råder för anställda och arbetsgivare i små företag. En uppföljning kan ske i anslutning till den översyn som regeringen kommer att göra beträffande arbetstid och ledighet.

Förslagen är könsneutrala och ger kvinnor och män samma möjligheter till föräldraledighet. Indirekt kan det ökade inflytandet för arbetstagares önskemål antas bidra till ökad jämställdhet mellan könen på så sätt att båda föräldrarna kan komma att utnyttja rätten till föräldraledighet med förkortad arbetstid i större utsträckning än i dag.

En tänkbar icke önskad effekt av det ökade arbetstagarinflytandet skulle kunna bli att småbarnsföräldrar, och kvinnor i synnerhet, möter ökade svårigheter när de söker arbete. En sådan utveckling vore olycklig men regeringens bedömning är att risken för denna oönskade effekt inte är så stor att förslaget om ändringar i föräldraledighetslagen inte skall läggas fram. Många gånger skulle för övrigt ett sådan oönskad utveckling stå i strid med t.ex. jämställdhetslagens bestämmelser. Den kan då också motverkas genom tillämpning av dessa bestämmelser.

11 Författningskommentar

11.1 Förslaget till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring

4 kap. 1 §

En följdändring görs i *ffjärde stycket* med anledning av att ett nytt stycke tillkommit i 4 kap. 10 §.

4 kap. 2 §

Tredje stycket första meningen har ändrats för att även den som fått rätt till tillfällig föräldrapenning enligt reglerna i det nya andra stycket i 11 a § skall likställas med förälder vid tillämpningen av reglerna om tillfällig föräldrapenning. Detsamma gäller enligt *andra meningen* för den som fått rätt till tillfällig föräldrapenning enligt det nya femte stycket i 10 §.

4 kap. 3 §

Ändringen i *första stycket* innebär att föräldrapenning med anledning av ett barns födelse skall utges under högst 480 dagar sammanlagt för föräldrarna i stället för som tidigare under högst 450 dagar. Den tid under vilken förälder inte kan avstå rätt att uppbära föräldrapenning till förmån för den andra föräldern förlängs samtidigt genom en ändring i *sjätte stycket* från 30 till 60 dagar för varje barn, eller vid flerbarnsbörd, för barnen gemensamt.

4 kap. 6 §

Sjätte stycket andra meningen har ändrats på så sätt att förutsättningen för förlängt skydd inte längre är att det tidigare barnet levde vid konceptionstidpunkten.

4 kap. 7 §

Ändringen i *första stycket* innebär att föräldrapenning får utges med en åttondels föräldrapenning när föräldern förvärvsarbetar högst sju åttondelar av normal arbetstid.

4 kap. 8 §

Ändringen innebär att när föräldern arbetar högst sju åttondelar av normal arbetstid kan han eller hon enligt lagen om allmän försäkring välja att ta ut hel, tre fjärdedels, halv, en fjärdedels eller en åttondels förmån enligt garantinivån. Föräldern kan alltså arbeta 7 timmar per dag om normalarbetstiden är 8 timmar och ändå få hel ersättning enligt garantinivån.

4 kap. 10 §

Ett nytt *tredje stycke* införs. Kontaktdagar införs för varje barn att nyttjas av föräldrarna fr.o.m. det år barnet fyller 6 år t.o.m. det år barnet fyller 11 år. Kontaktdagarna kan användas vid besök vid barnets skola eller fritidshem.

Kontaktdagarna har behandlats under avsnitt 7.3.

I det *fjärde stycket* görs redaktionella ändringar. Någon ändring i sak är inte avsedd.

I det nya *femte stycket* föreskrivs att försäkringskassan kan besluta att en annan försäkrad än en fader eller moder som avstår från förvärvsarbete skall få rätt till tillfällig föräldrapenning i samband med barns födelse eller adoption för att närvara vid förlossningen, sköta hemmet eller vårda barn. Med förlossning avses enligt prop. 1984/85:78 s. 72 även den situationen då kvinnan till följd av missfall kräver särskild vård. Detta gäller om det inte finns någon fader som har rätt till tillfällig föräldrapenning, modern är avliden eller om fadern avstår från sin rätt till tillfällig föräldrapenning enligt fjärde stycket. Fadern kan avstå från sin rätt till tillfällig föräldrapenning enligt fjärde stycket endast under vissa förutsättningar. Fadern kan avstå, dels om han inte kan nyttja sin rätt, dels om det skulle vara oskäligt att inte låta honom avstå från sin rätt till tillfällig föräldrapenning. Exempel på situationer när fäder inte kan ta del av vården av sitt barn är att pappan ålagts besöksförbud eller är intagen på institution, t.ex. sjukhus, kriminalvårdsanstalt eller dylikt. Exempel på situationer när det skulle vara oskäligt att inte låta honom avstå från sin rätt är när fadern och modern inte har någon kontakt med varandra eller inte har för avsikt att leva tillsammans.

Med att fadern inte finns avses att fadern är okänd eller att fadern är avliden. Med att det inte finns någon fader som har rätt till tillfällig föräldrapenning avses vidare att han inte uppfyller förutsättningarna för att anses som försäkrad för tillfällig föräldrapenning enligt socialförsäkringslagen (1999:799). Av bestämmelserna i socialförsäkringslagen framgår att den som arbetar i Sverige är försäkrad för tillfällig föräldrapenning. Något uttryckligt medgivande krävs inte från modern eller undantagsvis fadern som är ensam under den första spädbarntiden. Det ligger emellertid i sakens natur att samråd måste ske med dem. En ”annan försäkrad” som får rätt till tillfällig föräldrapenning enligt förslaget kommer i lagens mening att likställas med förälder. Någon begränsning av den krets försäkrade som försäkringskassan kan ge rätt

till tillfällig föräldrapenning finns inte. Det finns inte heller något som hindrar att flera försäkrade delar på de tillgängliga dagarna. Det krävs dock att den person som anmäler att han eller hon avser att nyttja ersättningsdagarna försäkrar att han eller hon kommer att avstå från förvärvsarbete under aktuella dagar. Vad gäller behörig försäkringskassa blir reglerna i socialförsäkringslagen (1999:799) tillämpliga vilket innebär att det avgörande blir var den enskilde som söker förmånen är bosatt.

Bestämmelsen har behandlats i avsnitt 7.1.

4 kap. 11 a §

Ett nytt *andra stycke* har införts. Försäkringskassan kan, efter medgivande av en förälder, besluta att en annan försäkrad som i stället för föräldern avstår från förvärvsarbete för vård av barn i de fall som avses i första stycket skall få rätt till tillfällig föräldrapenning. Som villkor härför gäller att föräldern på grund av egen sjukdom eller smitta inte kan vårda sitt barn och att föräldern inte får tillfällig föräldrapenning endast av det skälet att han eller hon för samma tid får sådan ersättning som anges 4 kap. 17 § eller får smittbärrpenning enligt lagen (1989:225) om ersättning till smittbärare. Hänvisningen till första stycket avser första stycket a) och b) dvs. förutsättningen för tillämpningen är att barnet är sjukt eller smittat eller barnets ordinarie vårdare är sjukt eller smittat. Bestämmelsen är endast tillämplig om föräldern skulle ha förvärvsarbetat om föräldern inte varit sjuk.

Ändringen har behandlats i avsnitt 7.2.

4 kap. 12 §

I *andra stycket* anges att föräldern har rätt till en kontaktdag per barn och år enligt 10 § tredje stycket första meningen med tillfällig föräldrapenning. Om en dag inte tas i anspråk ett år får den sparas till följande år. Sparade dagar måste dock tas ut senast det år barnet fyller elva år. Föräldrar till barn som omfattas av 1 § lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade barn har som tidigare rätt till 10 kontaktdagar per barn och år.

Av ändringen i *tredje stycket* framgår att rätten till tillfällig föräldrapenning enligt det nya femte stycket i 10 § liksom ”pappadagarna” enligt 10 § fjärde stycket skall utgöra tio dagar per barn.

4 kap. 13 §

Andra stycket som ger försäkringskassan möjlighet att kräva särskilt utlåtande för att styrka bl.a. sjukdom eller smitta har ändrats så att det även är tillämpligt vid förälders sjukdom eller smitta enligt 11 a § andra stycket.

4 kap. 14 §

I paragrafen har även såvitt avser den tillfälliga föräldrapenningen införts en femte förmånsnivå vilket innebär att också tillfällig föräldrapenning kan tas ut på åttondelsnivå. Vissa redaktionella ändringar har också gjorts. Någon ändring i sak är här inte avsedd.

4 kap. 16 §

En följdändring görs med anledning av införandet av det femte stycket i 10 §.

4 kap. 18 §

Av ändringen i *andra stycket* framgår att vid beräkning av antalet dagar med rätt till föräldrapenning anses en dag med en åttondels föräldrapenning som en åttondels andel av en dag.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Ändringarna som innebär en *förlängningen av föräldrapenningen* och avser ändring av 4 kap. 3 § skall träda i kraft den 1 januari 2002. Detta framgår av punkt 1 i ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna.

I fråga om barn som är födda eller i fråga om adopterade barn, adopterade före ikraftträdandet tillämpas lagen dock i sin äldre lydelse. Detta framgår av punkt 2 i övergångsbestämmelserna.

Motsvarande ikraftträdande- och övergångsbestämmelser gäller för ändringen av 4 kap. 6 § tredje stycket som också berör förlängningen av föräldrapenningen. Detta framgår av författningskommentaren till lagförslag 2.2.

Ändringarna som innebär att en femte förmånsnivå motsvarande en *åttondels förmån* införs och avser ändring av 4 kap. 7, 8, 14 och 18 §§ skall träda i kraft den 1 januari 2002. Detta framgår av punkt 1. Någon särskild övergångsreglering finns inte.

Ändringarna som berör *faderns särskilda dagar* i samband med barns födelse eller adoption och avser ändringar i 4 kap. 1 § tredje stycket, 2 § tredje stycket andra meningen, införandet av ett nytt femte stycke i 10 § och ändringar i 12 § tredje stycket och 16 § skall träda i kraft den 1 juli 2001. Detta framgår av punkt 1.

I fråga om barn som är födda eller i fråga om adopterade barn, adopterade före ikraftträdandet tillämpas lagen i sin äldre lydelse. Detta framgår av punkt 2 i övergångsbestämmelserna

Ändringen som innebär en *utvidgning av den tillfälliga föräldrapenningen vid förälders egen sjukdom eller smitta* och avser ändringar i 4 kap. 2 § tredje stycket första meningen, 11 a § och 13 § skall träda i kraft den 1 juli 2001. Någon särskild övergångsreglering finns inte.

Ändringarna i lagförslaget som berör *kontaktdagarna* och avser ändring i 4 kap. 10 § tredje stycket och 12 § andra stycket skall träda i kraft den 1 juli 2001. Detta framgår av punkt 1 i ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna. Om ett barn under 2001 fyller t.ex. tio år får föräldern under detta år rätt till en kontaktdag. Dagen kan också sparas till efterföljande år när föräldern har rätt till ytterligare en dag som dock måste nyttjas det året eftersom barnet då fyller elva år.

Ändringen som berör *försäkringsskyddet vid spädbarnsdöd* och avser ändring i 4 kap. 6 § sjätte stycket skall träda i kraft den 1 juli. Detta framgår av punkt 1. Någon särskild övergångsreglering finns inte.

11.2 Förslaget till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring

Prop. 2000/01:44

4 kap. 6 §

Tredje stycket har ändrats så att antalet dagar med föräldrapenning – utöver de första 180 dagarna – utökas från 180 dagar till 210 dagar motsvarande förälderns sjukpenning.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Ändringarna som innebär en *förlängningen av föräldrapenningen* och avser ändring av 4 kap. 6 § tredje stycket skall träda i kraft den 1 januari 2002. I fråga om barn som är födda eller i fråga om adopterade barn, adopterade före ikraftträdandet tillämpas lagen dock i sin äldre lydelse.

Motsvarande övergångsbestämmelser gäller för ändringen i 4 kap. 3 § som också berör förlängningen av föräldrapenningen. Detta framgår av lagtextkommentaren till lagförslag 2.1.

11.3 Förslaget till lag om ändring i föräldraledighetslagen (1995:584)

3 §

I *första stycket fjärde punkten* har ett förtydligande gjorts. Avsikten är att tydligare än hittills varit fallet uttrycka att en förälder inte måste förkorta sin arbetstid med just en fjärdedel, utan att även en mindre förkortning än en fjärdedel är möjlig. Ändringen innebär inte någon ändring i sak. Motsvarande förtydligande har gjorts i 7 §.

Ändringen i fjärde punkten har behandlats i avsnitt 9.

6 §

Första stycket har ändrats så att det framgår att föräldraledighet kan tas ut med en åttondel när föräldern får föräldrapenning med en åttondel. Jfr också 3 § 3 nedan.

Ändringen har behandlats i avsnitt 6.

7 §

Paragrafen har ändrats på så sätt att det förtydligats att en förälder har rätt till förkortning av normal arbetstid med *upp till* en fjärdedel. Avsikten är att tydligare än hittills varit fallet uttrycka att föräldern inte måste förkorta sin arbetstid med just en fjärdedel, utan att även en mindre förkortning än en fjärdedel är möjlig. Ändringen innebär inte någon ändring i sak. Motsvarande förtydligande har gjorts i 3 § 4 (se ovan).

Ändringen har behandlats i avsnitt 9.

12 §

Bestämmelsen gäller hur föräldraledighet får tas ut vid förkortad arbetstid. Den har ändrats på så sätt att ledigheten även fortsättningsvis får spridas över arbetsveckans samtliga dagar men alternativt också skall

kunna förläggas till en eller vissa av arbetsveckans dagar utan att det krävs särskilda skäl för en sådan förläggning.

Att det uttryckliga omnämmandet av ”tre fjärdedelar, hälften eller en fjärdedel” tagits bort ur paragrafen innebär inte en ändring av på vilka sätt normal arbetstid kan förkortas (jfr dock 3 § 3 och 4 samt 6 § ovan.).

Ändringen har behandlats i avsnitt 9.

14 §

Bestämmelsen gäller anmälan och beslut om föräldraledighet.

Ändringarna i *andra stycket* avser den situationen att arbetsgivare och arbetstagar inte kan nå en överenskommelse om hur ledigheten skall tas ut vid förkortad arbetstid. Arbetsgivaren skall i ett sådant fall förlägga ledigheten i enlighet med arbetstagarens önskemål, under förutsättning att en sådan förläggning inte medför påtaglig störning i arbetsgivarens verksamhet. Uttrycket ”påtaglig störning” har samma betydelse som vid förläggning av hel ledighet. Det ligger dock i sakens natur att ”påtaglig störning” kan ha olika betydelse i olika situationer. En av de faktorer som en arbetsgivare kan beakta när arbetsgivaren bedömer om en viss förläggning av delledighet medför en sådan störning är arbetsplatsens storlek. På en liten arbetsplats måste typiskt sett varje enskild arbetstagaras medverkan i den löpande verksamheten ha större betydelse än på en arbetsplats med fler eller många anställda. På en större arbetsplats lär utrymmet för omdisponeringar av personalen och andra flexibla lösningar många gånger vara större än på en liten arbetsplats. Därmed är det rimligt att anta att arbetstagaras önskemål om ledighet i fler fall medför en påtaglig störning hos arbetsgivare som har endast få anställda.

Regeln innebär att arbetsgivaren i undantagsfall kan förlägga ledigheten på annat sätt än vad arbetstagaren önskat. Vid en tvist mellan arbetsgivaren och arbetstagaren bör det ankomma på arbetsgivaren att visa att ledighet som förläggs i enlighet med arbetstagarens önskemål medför en påtaglig störning i verksamheten. Det bör framhållas att i de fall det blir tvist om ledighetens förläggning gäller arbetsgivarens beslut fram till dess att frågan avgjorts i domstol.

I *andra stycket* har orden ”och därmed sammanhängande frågor” och ”om annat inte avtalats” tagits bort. Dessa formuleringar är med regelns nya innebörd inte nödvändiga. Utrymmet för att i kollektivavtal avvika från 14 § är begränsat på så sätt som framgår av 2 §.

I *tredje stycket* har en följdändring gjorts.

Ändringen har behandlats i avsnitt 9.

11.4 Förslaget till lag om ändring i föräldraledighetslagen (1995:584)

3 §

I *första stycket tredje punkten* har tillagts att delledighet med föräldrapenning kan ha formen även av en åttondels förkortning av normal arbetstid. Ändringen hänger samman med ändringar i 4 kap. 7, 8 och 14 §§ lagen (1962:381) om allmän försäkring och har behandlats i avsnitt 6. Jfr. också kommentaren till 6 § i lagförslag 11.3.

Förslag till lag om ändring i föräldraledighetslagen (1995:584)

Härigenom föreskrivs att 14 § föräldraledighetslagen (1995:584) skall ha följande lydelse.

14 § Arbetstagaren skall samråda med arbetsgivaren om ledighetens förläggning och om andra frågor som rör ledigheten. Om det kan göras utan olägenhet för arbetstagaren, skall denne lägga ledighet som avses i 11 § så att verksamheten hos arbetsgivaren kan fortgå utan påtaglig störning.

Kan överenskommelse inte träffas om hur ledighet skall tas ut vid förkortad arbetstid, skall arbetsgivaren förlägga ledigheten i enlighet med arbetstagarens önskemål, om en sådan förläggning inte skapar påtaglig störning för arbetets behöriga gång. Arbetsgivaren får dock inte utan arbetstagarens samtycke dela upp ledigheten under arbetsdagen eller förlägga den till någon annan tid än arbetsdagens början eller slut.

Har beslut i en sådan fråga som avses i andra stycket träffats på annat sätt än enligt arbetstagarens önskemål, skall arbetsgivaren underrätta arbetstagaren och arbetstagarens lokala arbetstagarorganisation om beslutet. Detta skall om möjligt göras senast två veckor före ledighetens början.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1998.

Förteckning över remissinstanser som har yttrat sig över betänkandet Arbetstid – längd förläggning inflytande (SOU 1996:145)

Prop. 2000/01:44
Bilaga 2

Riksåklagaren, Hovrätten för Nedre Norrland, Stockholms tingsrätt, Rikspolisstyrelsen, Kommerskollegium, Försvarsmakten, Socialstyrelsen, Riksförsäkringsverket, Statens Institut för Psykologisk Miljömedicin, Sjöfartsverket, Statskontoret, Statistiska Centralbyrån, Arbetsgivarverket, Riksrevisionsverket, Lunds universitet, Uppsala universitet, Arbetsmarknadsstyrelsen, Arbetsdomstolen, Arbetarskyddsstyrelsen, Arbetstlivsinstitutet, Rådet för arbetslivsforskning, Jämställdhetsombudsmannen, ILO-kommittén, Konkurrensverket, NUTEK, Posten AB, Svenska Arbetsgivareföreningen, Landstingsförbundet, Svenska Kommunförbundet, Tidningarnas Arbetsgivareförening, Företagarnas Riksorganisation, Landsorganisationen i Sverige, Tjänstemännens Centralorganisation, Sveriges Akademikers Centralorganisation, Konjunkturinstitutet, Sveriges Advokatsamfund, Försäkringskassförbundet.

Lagförslag i promemorian om en utvidgning av rätten till tillfällig föräldrapenning

Prop. 2000/01:44
Bilaga 3

1.1 Förslag till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring

Häri genom föreskrivs att 4 kap. 2, 11 a och 13 §§ lagen (1962:381) om allmän försäkring¹ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 kap. 2 §²

Vid tillämpning av bestämmelserna i detta kapitel likställs med förälder

- a) rättslig vårdnadshavare som inte är förälder och som har vård om barnet,
- b) den som med socialnämndens medgivande har tagit emot ett barn för stadigvarande vård och fostran i syfte att adoptera det,
- c) den med vilken en förälder är eller har varit gift eller har eller har haft barn, om de varaktigt bor tillsammans.

Vid tillämpning av 10, 10 a och 11 §§ likställs med förälder även

- a) den som en förälder bor tillsammans med under äktenskapsliknande förhållanden,
- b) den som har tagit emot ett barn för stadigvarande vård och fostran i sitt hem.

Vid tillämpningen av 12–18 likställs med förälder även den till vilken rätt till tillfällig föräldrapenning överlåtits enligt 11 a § första stycket.

Detsamma gäller den som av försäkringskassan fått rätt till tillfällig föräldrapenning enligt 11 a § andra stycket.

11 a §³

En förälder får överlåta rätt till tillfällig föräldrapenning för vård av ett barn till en annan försäkrad som i stället för föräldern avstår från förvärvsarbete för vård av barnet

- a) i samband med sjukdom eller smitta hos barnet, och,
- b) när det gäller barn som avses i 10 § och 11 § första stycket, sjukdom eller smitta hos barnets ordinarie vårdare.

Försäkringskassan kan, efter medgivande av en förälder, be-

¹ Lagen omtryckt 1982:120.

² Senaste lydelse 1994:605.

³ Senaste lydelse 1994:605.

sluta att en annan försäkrad som i stället för föräldern avstår från förvärvsarbete skall få rätt till tillfällig föräldrapenning i de fall som avses i första stycket. Som villkor härför gäller att föräldern på grund av sjukdom eller smitta inte själv kan vårda sitt barn, och att föräldern inte får tillfällig föräldrapenning endast av det skälet att han eller hon för samma tid får sjukpenning eller motsvarande ersättning, sjuklön eller annan ersättning enligt 17 § första stycket eller smittbärrersättning enligt lagen (1989:225) om ersättning till smittbärare.

13 §⁴

För att styrka det särskilda vård- eller tillsynsbehov som avses i 11 § första stycket skall läkarutlåtande inges.

Försäkringskassan får när det finns skäl till det kräva att särskilt utlåtande inges för att styrka barnets eller den ordinarie vårdarens sjukdom, smitta eller funktionshinder som avses i 10 eller 10 a §.

Försäkringskassan får när det finns skäl till det kräva att särskilt utlåtande inges för att styrka barnets eller den ordinarie vårdarens sjukdom, smitta eller funktionshinder som avses i 10 eller 10 a §§ eller en förälders sjukdom eller smitta enligt 11 a § andra stycket.

Försäkringskassan får även kräva att en förälder styrker sin rätt till tillfällig föräldrapenning i fall som avses i 10 § andra stycket andra meningen eller 11 § tredje stycket andra meningen genom särskilt intyg av arbetsgivare eller annan som kan ge upplysning om arbetsförhållandena. Därjämte får krävas att en förälder styrker sin rätt till föräldrapenningförmån i samband med föräldrautbildning eller deltagande i en behandling av ett sjukt eller funktionshindrat barn genom intyg av den som anordnat utbildningen eller ordinerat behandlingen.

⁴ Senaste lydelse 1993:743.

Lagförslag i promemorian om vissa frågor avseende föräldraförsäkringen, föräldraledigheten och barnårsrätten

Prop. 2000/01:44
Bilaga 4

Förslag till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring

Häriigenom föreskrivs att 4 kap. 3 och 6 §§ lagen (1962:381) om allmän försäkring¹ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 kap. 3 §²

Föräldrapenning med anledning av ett barns födelse utges under högst 450 dagar sammanlagt för föräldrarna.

Vid flerbarnsbörd utges föräldrapenning under ytterligare 180 dagar för varje barn utöver det första.

Om föräldrarna gemensamt har vårdnaden om barnet, har varje förälder rätt att uppbära föräldrapenning under hälften av den i första och andra styckena angivna tiden.

En förälder som ensam har vårdnaden om barnet har rätt att själv uppbära föräldrapenningen under hela den tid som anges i första och andra styckena. Detsamma gäller om föräldrarna har gemensam vårdnad om barnet men den andra föräldern inte har rätt till föräldrapenning.

Om en förälder på grund av sjukdom eller handikapp varaktigt saknar förmåga att vårda barnet har den andra föräldern rätt att själv uppbära föräldrapenningen under hela den tid som anges i första och andra styckena.

En förälder kan avstå rätt att uppbära föräldrapenning till förmån för den andra föräldern med undantag för föräldrapenning med belopp motsvarande förälderns sjukpenning såvitt avser en tid om 30 dagar för varje barn, eller vid flerbarnsbörd, för barnen gemensamt. Ett avstående från rätt att uppbära föräldrapenning görs genom skriftlig anmälan till försäkringskassan.

Föräldrapenning utges längst till dess barnet har fyllt åtta år eller till den senare tidpunkt då barnet har avslutat det första skolåret.

Föräldrapenning med anledning av ett barns födelse utges under högst 480 dagar sammanlagt för föräldrarna.

Vid flerbarnsbörd utges föräldrapenning under ytterligare 180 dagar för varje barn utöver det första.

Om föräldrarna gemensamt har vårdnaden om barnet, har varje förälder rätt att uppbära föräldrapenning under hälften av den i första och andra styckena angivna tiden.

En förälder som ensam har vårdnaden om barnet har rätt att själv uppbära föräldrapenningen under hela den tid som anges i första och andra styckena. Detsamma gäller om föräldrarna har gemensam vårdnad om barnet men den andra föräldern inte har rätt till föräldrapenning.

Om en förälder på grund av sjukdom eller handikapp varaktigt saknar förmåga att vårda barnet har den andra föräldern rätt att själv uppbära föräldrapenningen under hela den tid som anges i första och andra styckena.

En förälder kan avstå rätt att uppbära föräldrapenning till förmån för den andra föräldern med undantag för föräldrapenning med belopp motsvarande förälderns sjukpenning såvitt avser en tid om 60 dagar för varje barn, eller vid flerbarnsbörd, för barnen gemensamt. Ett avstående från rätt att uppbära föräldrapenning görs genom skriftlig anmälan till försäkringskassan.

¹ Lagen omtryckt 1982:120.

² Senaste lydelse 1999:800.

4 kap.

6 §³

Prop. 2000/01:44

Bilaga 4

Hel föräldrapenning utgör lägst 60 kronor om dagen (garantinivå).

Föräldrapenning för de första 180 dagarna utges med belopp motsvarande föräldrarnas sjukpenning, beräknad enligt femte stycket, om föräldern under minst 240 dagar i följd före barnets födelse eller den beräknade tidpunkten härför har varit försäkrad för en sjukpenning över garantinivån och skulle ha varit det om försäkringskassan känt till samtliga förhållanden.

Utöver vad som anges i andra stycket utges föräldrapenning för 180 dagar med belopp motsvarande föräldrarnas sjukpenning, beräknad enligt femte stycket, och 90 dagar med belopp enligt garantinivån.

Utöver vad som anges i andra stycket utges föräldrapenning för 210 dagar med belopp motsvarande föräldrarnas sjukpenning, beräknad enligt femte stycket, och 90 dagar med belopp enligt garantinivån.

Vid flerbarnsbörd utges föräldrapenning enligt 3 § andra stycket för 90 dagar med belopp motsvarande föräldrarnas sjukpenning, beräknad enligt femte stycket, och 90 dagar med belopp enligt garantinivån. För varje barn utöver det andra utges dock föräldrapenning för samtliga dagar enligt 3 § andra stycket med belopp motsvarande föräldrarnas sjukpenning, beräknad enligt femte stycket.

När föräldrapenning enligt andra-fjärde styckena skall utges med belopp motsvarande föräldrarnas sjukpenning, skall beräkningen ske enligt 3 kap. med undantag av 5 § fjärde-sjunde styckena samt 10 a och 10 b §§.

Utan hinder av vad som föreskrivs i andra-fjärde styckena skall, om föräldrarnas sjukpenninggrundande inkomst har sänkts enligt 3 kap. 5 § tredje stycket 5, föräldrapenningen till dess barnet fyller två år beräknas lägst på grundval av den sjukpenninggrundande inkomst som gällde innan sänkningen skedde eller den högre inkomst som löneutvecklingen inom yrkesområdet därefter föranleder, om föräldern avstår från förvärvsarbete för vård av barn. Är kvinnan gravid på nytt innan barnet uppnått ett år och nio månaders ålder, skall föräldrapenningen även fortsättningsvis beräknas på motsvarande sätt. Detsamma gäller vid adoption av barn som sker inom två år och sex månader efter det att det föregående barnet fötts eller adopterats.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2002. I fråga om barn som är födda eller, i fråga om adopterade barn, adopterade före ikraftträdandet tillämpas lagen i sin äldre lydelse.

³ Senaste lydelse 1999:1361.

Förslag till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring

Prop. 2000/01:44
Bilaga 4

Härigenom föreskrivs att 4 kap. 7, 8, 14 och 18 §§ lagen (1962:381) om allmän försäkring¹ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 kap. 7 §²

Hel föräldrapenning för dag utges när föräldern inte förvärvsarbetar. Tre fjärdedels, halv *eller* en fjärdedels föräldrapenning utges när föräldern förvärvsarbetar högst en fjärdedel, hälften respektive tre fjärdedelar av normal arbetstid.

Vid tillämpning av första stycket skall som förvärvsarbete inte betraktas vård av barn, som har tagits emot för stadigvarande vård och fostran i föräldrarnas hem. Vårdar föräldern ett sådant barn och betalas ersättning för vården, skall vid beräkningen enligt 6 § av föräldrapenning bortses från den del av den sjukpenninggrundande inkomsten som grundas på ersättningen för vården.

Hel föräldrapenning för dag utges när föräldern inte förvärvsarbetar. Tre fjärdedels, halv, en fjärdedels *eller en åttondels* föräldrapenning utges när föräldern förvärvsarbetar högst en fjärdedel, hälften, tre fjärdedelar *respektive sju åttondelar* av normal arbetstid

8 §³

Föräldrapenning får utges med belopp som motsvarar hel, tre fjärdedels, halv *eller* en fjärdedels garantinivå när föräldern arbetar högst tre fjärdedelar av normal arbetstid.

Föräldrapenning får utges med belopp som motsvarar hel, tre fjärdedels, halv, en fjärdedels *eller en åttondels* garantinivå när föräldern arbetar högst sju åttondelar av normal arbetstid.

14 §⁴

Hel tillfällig föräldrapenning utges till en förälder som avstår från förvärvsarbete. Tre fjärdedels, halv *eller* en fjärdedels tillfällig föräldrapenning utges till en förälder som arbetar högst en fjärdedel, hälften respektive tre fjärdedelar av den tid han skulle ha arbetat om han inte vårdat barnet. Bestämmelserna i 7 § andra stycket gäller i tillämpliga delar även i fråga om tillfällig föräldrapenning.

Hel tillfällig föräldrapenning utges till en förälder som avstår från förvärvsarbete. Tre fjärdedels, halv, en fjärdedels *eller en åttondels* tillfällig föräldrapenning utges till en förälder som arbetar högst en fjärdedel, hälften, tre fjärdedelar *respektive sju åttondelar* av den tid han skulle ha arbetat om han inte vårdat barnet. Bestämmelserna i 7 § andra stycket gäller i tillämpliga delar

¹ Lagen omtryckt 1982:120.

² Senaste lydelse 1996:1544.

³ Senaste lydelse 1996:1544.

⁴ Senaste lydelse 1997:562.

även i fråga om tillfällig föräldrapenning.

Prop. 2000/01:44
Bilaga 4

Om inte annat följer av tredje eller fjärde stycket eller 14 a § skall till grund för beräkningen av beloppet för hel tillfällig föräldrapenning för dag läggas det tal som erhålls när 80 procent av den sjukpenninggrundande inkomsten av anställning delas med årsarbetstiden. Vid beräkningen tillämpas 3 kap. 10 a § andra–fjärde styckena på motsvarande sätt för den tid som förmånen avser.

Skall tillfällig föräldrapenning utges på grundval av inkomst av annat förvärvsarbete beräknas hel förmån för dag efter 80 procent av den fastställda sjukpenninggrundande inkomsten, delad med 365. Beloppet avrundas till närmaste hela krontal.

Skall tillfällig föräldrapenning utges på grundval av sjukpenninggrundande inkomst av såväl anställning som annat förvärvsarbete beräknas den del av förmånen som svarar mot inkomst av anställning enligt andra stycket medan den del av förmånen som svarar mot inkomst av annat förvärvsarbete beräknas enligt tredje stycket.

18 §⁵

Bestämmelserna i 3 kap. 6 §, 13 § första stycket, 16 § första–femte styckena och 17 § första stycket b samt andra stycket tillämpas även i fråga om föräldrapenningförmåner. Bestämmelserna i 3 kap. 15 § och 17 § första stycket a tillämpas även i fråga om tillfällig föräldrapenning.

Vid beräkning av antalet dagar med rätt till föräldrapenningförmån anses en dag med tre fjärdedels, halv *eller* en fjärdedels föräldrapenning som motsvarande andel av en dag.

Vid beräkning av antalet dagar med rätt till föräldrapenningförmån anses en dag med tre fjärdedels, halv, en fjärdedels *eller en åttondels* föräldrapenning som motsvarande andel av en dag.

Om en föräldrapenningförmån tillkommer en förälder som inte har fyllt 18 år, får försäkringskassan på framställning av socialnämnden besluta att föräldrapenningen helt eller delvis skall utbetalas till annan person eller till nämnden att användas till föräldrarnas och familjens nytta.

Är en kvinna vid tiden för förlossningen intagen i kriminalvårdsanstalt eller ett hem som avses i 12 § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, får försäkringskassan på framställning av föreståndaren för inrättningen besluta, att den föräldrapenning som tillkommer kvinnan skall utbetalas till föreståndaren för att användas till kvinnans och barnets nytta.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2002. Äldre bestämmelser tillämpas på ersättning som avser tid före ikraftträdandet.

⁵ Senaste lydelse 1997:275.

Förslag till lag om ändring i föräldraledighetslagen (1995:584)

Prop. 2000/01:44
Bilaga 4

Härigenom föreskrivs att 3, 6 och 7 §§ föräldraledighetslagen (1995:584) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 §¹

Det finns följande fem former av föräldraledighet för vård av barn m.m.:

1. Hel ledighet för en kvinnlig arbetstagare i samband med hennes barns födelse och för amning (mammaledighet, 4 §).

2. Hel ledighet för en förälder tills barnet blivit 18 månader eller, under förutsättning att föräldern då har hel föräldrapenning, för tid därefter (hel ledighet med eller utan föräldrapenning, 5 §).

3. Ledighet för en förälder i form av förkortning av normal arbetstid med tre fjärdedelar, hälften *eller* en fjärdedel medan föräldern har tre fjärdedels, halv *respektive* en fjärdedels föräldrapenning (delledighet med föräldrapenning, 6 §).

4. Ledighet för en förälder i form av förkortning av normal arbetstid med en fjärdedel tills, i huvudfallet, barnet fyllt åtta år (delledighet utan föräldrapenning, 7 §).

5. Ledighet för en arbetstagares tillfälliga vård av barn (ledighet med tillfällig föräldrapenning m.m., 8 §).

För mammaledighet och ledighet med tillfällig föräldrapenning m.m. fordras inte att arbetstagaren skall ha varit anställd hos arbetsgivaren en viss tid (kvalifikationstid). För övriga former av föräldraledighet krävs kvalifikationstid enligt 9 §.

Särskilda bestämmelser om ledighet och omplacering för kvinnliga arbetstagare som väntar barn, nyligen fött barn eller som ammar finns i 18–21 §§.

6 §²

Under den tid då en förälder får tre fjärdedels, halv *eller* en fjärdedels föräldrapenning enligt 4 kap. lagen (1962:381) om allmän försäkring har föräldern rätt till för-

3. Ledighet för en förälder i form av förkortning av normal arbetstid med tre fjärdedelar, hälften, en fjärdedel *eller en åttondel* medan föräldern har tre fjärdedels, halv, en fjärdedels *respektive en åttondels* föräldrapenning (delledighet med föräldrapenning, 6 §).

4. Ledighet för en förälder i form av förkortning av normal arbetstid med *upp till* en fjärdedel tills, i huvudfallet, barnet fyllt åtta år (delledighet utan föräldrapenning, 7 §).

Under den tid då en förälder får tre fjärdedels, halv, en fjärdedels *eller en åttondels* föräldrapenning enligt 4 kap. lagen (1962:381) om allmän försäkring har föräldern

¹ Senaste lydelse 1996:1545.

² Senaste lydelse 1996:1545.

kortning av normal arbetstid med tre fjärdedelar, hälften *respektive* en fjärdedel.

Kvalifikationstid i anställningen krävs enligt 9 §.

rätt till förkortning av normal arbetstid med tre fjärdedelar, hälften, en fjärdedel *respektive en åttondel*.

Prop. 2000/01:44
Bilaga 4

7 §

En förälder har rätt till förkortning av normal arbetstid med en fjärdedel för vård av barn som inte har fyllt åtta år eller som är äldre än så men ännu inte har avslutat sitt första skolår.

Kvalifikationstid i anställningen krävs enligt 9 §.

En förälder har rätt till förkortning av normal arbetstid med *upp till* en fjärdedel för vård av barn som inte har fyllt åtta år eller som är äldre än så men ännu inte har avslutat sitt första skolår.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2001.

Förslag till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring

Prop. 2000/01:44
Bilaga 4

Härigenom föreskrivs att 4 kap. 2 och 10 §§ lagen (1962:381) om allmän försäkring¹ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 kap.

2 §²

Vid tillämpning av bestämmelserna i detta kapitel likställs med förälder

- a) rättslig vårdnadshavare som inte är förälder och som har vård om barnet,
- b) den som med socialnämndens medgivande har tagit emot ett barn för stadigvarande vård och fostran i syfte att adoptera det,
- c) den med vilken en förälder är eller har varit gift eller har eller har haft barn, om de varaktigt bor tillsammans.

Vid tillämpning av 10, 10 a och 11 §§ likställs med förälder även

- a) den som en förälder bor tillsammans med under äktenskapsliknande förhållanden,
- b) den som har tagit emot ett barn för stadigvarande vård och fostran i sitt hem.

Vid tillämpning av 12–18 §§ likställs med förälder även den till vilken rätt till tillfällig föräldrapenning överlåtits enligt 11 a §.

Vid tillämpning av 12–18 §§ likställs med förälder även den till vilken rätt till tillfällig föräldrapenning överlåtits enligt 11 a §. *Detsamma gäller den som av försäkringskassan fått rätt till tillfällig föräldrapenning enligt 10 § femte stycket.*

10 §³

En förälder har rätt till tillfällig föräldrapenning för vård av ett barn, som inte har fyllt tolv år, om föräldern behöver avstå från förvärvsarbete i samband med

1. sjukdom eller smitta hos barnet,
2. sjukdom eller smitta hos barnets ordinarie vårdare,
3. besök i samhällets förebyggande barnhälsovård,
4. vårdbehov som uppkommer till följd av att barnets andra förälder besöker läkare med ett annat barn till någon av föräldrarna, under förutsättning att sistnämnda barn omfattas av bestämmelserna om tillfällig föräldrapenning.

För vård av ett barn vars levnadsålder understiger 240 dagar utges tillfällig föräldrapenning enligt första stycket endast om tillsynen av barnet är stadigvarande ordnad eller om barnet vårdas på sjukhus. För vård av ett barn som är äldre än som nyss sagts utges tillfällig föräldrapenning

¹ Lagen omtryckt 1982:120.

² Senaste lydelse 1994:605.

³ Senaste lydelse 1997:1314.

enligt första stycket inte för tid under vilken annars föräldrapenning skulle ha uppburits; undantag gäller dock om barnet vårdas på sjukhus. Med vård på sjukhus jämföras tillfällig vård i övergångsboende för barn som omfattas av 1 § lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade.

En förälder till barn som omfattas av 1 § lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade har rätt till tillfällig föräldrapenning från barnets födelse till dess att det fyller sexton år även när föräldern avstår från förvärvsarbete i samband med föräldrautbildning, besök i barnets skola eller besök i förskoleverksamhet eller skolbarnsomsorg i vilken barnet deltar (kontaktdagar).

Rätt till tillfällig föräldrapenning tillkommer även en fader som avstår från förvärvsarbete i samband med barns födelse för att närvara vid förlossningen, biträda i hemmet eller vårda barn. Motsvarande gäller i tillämpliga delar för en fader vid adoption av barn, om barnet inte fyllt tio år. Som adoption anses även att någon tar emot ett barn i avsikt att adoptera det.

Försäkringskassan kan, efter medgivande av en fader eller moder, besluta att en annan försäkrad som avstår från förvärvsarbete skall få rätt till tillfällig föräldrapenning i de fall som anges i fjärde stycket. Detta gäller om det inte finns någon annan förälder som har rätt till tillfällig föräldrapenning enligt 1 § eller 2 § b första stycket.

12 §⁴

Tillfällig föräldrapenning enligt 10 § första stycket och 10 a § utges under sammanlagt högst 60 dagar för varje barn och år. Tillfällig föräldrapenning enligt 11 § utges under högst 60 dagar för varje barn och år. Om föräldern behöver avstå från förvärvsarbete av skäl som anges i 10 § första stycket 1, 3 och 4 och 10 a § utges tillfällig föräldrapenning under ytterligare högst 60 dagar för varje barn och år.

Tillfällig föräldrapenning enligt 10 § tredje stycket utges under högst tio dagar per barn och år.

Tillfällig föräldrapenning enligt 10 § fjärde stycket utges under högst tio dagar per barn. Sådan tillfällig föräldrapenning utges inte för tid efter sextionde dagen efter barnets hemkomst efter förlossningen. Vid adoption räknas tiden från den tidpunkt föräldrarna fått barnet i sin vård.

Tillfällig föräldrapenning enligt 10 § fjärde eller femte stycket utges under högst tio dagar per barn. Sådan tillfällig föräldrapenning utges inte för tid efter sextionde dagen efter barnets hemkomst efter förlossningen. Vid adoption räknas tiden från den tidpunkt föräldrarna fått barnet i sin vård.

Uppbär en förälder oavkortade löneförmåner under tid då han bedriver studier, jämföras avstående från studier med avstående från förvärvs-

⁴ Senaste lydelse 1995:848.

arbete vid tillämpning av bestämmelserna om tillfällig föräldrapenning, i den mån föräldern går miste om löneförmånerna.

Prop. 2000/01:44
Bilaga 4

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2001. I fråga om barn som är födda, eller i fråga om adopterade barn, adopterade före ikraftträdandet tillämpas lagen i sin äldre lydelse.

Förslag till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring

Prop. 2000/01:44
Bilaga 4

Härigenom föreskrivs att 4 kap. 6 § lagen (1962:381) om allmän försäkring¹ skall ha följande lydelse.

4 kap. 6 §²

Hel föräldrapenning utgör lägst 60 kronor om dagen (garantinivå).

Föräldrapenning för de första 180 dagarna utges med belopp motsvarande förälderns sjukpenning, beräknad enligt femte stycket, om föräldern under minst 240 dagar i följd före barnets födelse eller den beräknade tidpunkten härför har varit försäkrad för en sjukpenning över garantinivån och skulle ha varit det om försäkringskassan känt till samtliga förhållanden.

Utöver vad som anges i andra stycket utges föräldrapenning för 180 dagar med belopp motsvarande förälderns sjukpenning, beräknad enligt femte stycket, och 90 dagar med belopp enligt garantinivån.

Vid flerbarnsbörd utges föräldrapenning enligt 3 § andra stycket för 90 dagar med belopp motsvarande förälderns sjukpenning, beräknad enligt femte stycket, och 90 dagar med belopp enligt garantinivån. För varje barn utöver det andra utges dock föräldrapenning för samtliga dagar enligt 3 § andra stycket med belopp motsvarande förälderns sjukpenning, beräknad enligt femte stycket.

När föräldrapenning enligt andra-fjärde styckena skall utges med belopp motsvarande förälderns sjukpenning, skall beräkningen ske enligt 3 kap. med undantag av 5 § fjärde-sjunde styckena samt 10 a och 10 b §§.

Utan hinder av vad som föreskrivs i andra-fjärde styckena skall, om förälderns sjukpenninggrundande inkomst har sänkts enligt 3 kap. 5 § tredje stycket 5, föräldrapenningen till dess barnet fyller två år beräknas lägst på grundval av den sjukpenninggrundande inkomst som gällde innan sänkningen skedde eller den högre inkomst som löneutvecklingen inom yrkesområdet därefter föranleder, om föräldern avstår från förvärvsarbete för vård av barn. Är kvinnan gravid på nytt innan barnet uppnått ett år och nio månaders ålder, skall föräldrapenningen även fortsättningsvis beräknas på motsvarande sätt. Detsamma gäller vid adoption av barn som sker

Utan hinder av vad som föreskrivs i andra-fjärde styckena skall, om förälderns sjukpenninggrundande inkomst har sänkts enligt 3 kap. 5 § tredje stycket 5, föräldrapenningen till dess barnet fyller två år beräknas lägst på grundval av den sjukpenninggrundande inkomst som gällde innan sänkningen skedde eller den högre inkomst som löneutvecklingen inom yrkesområdet därefter föranleder, om föräldern avstår från förvärvsarbete för vård av barn. Är kvinnan gravid på nytt innan barnet *uppnått eller skulle ha uppnått* ett år och nio månaders ålder, skall föräldrapenningen även fortsättningsvis beräknas på motsvarande sätt. Detsamma gäller vid adoption

¹ Lagen omtryckt 1982:120.

² Senaste lydelse 1999:1361.

inom två år och sex månader efter
det att det föregående barnet fötts
eller adopterats.

av barn som sker inom två år och
sex månader efter det att det före-
gående barnet fötts eller adopte-
rats.

Prop. 2000/01:44
Bilaga 4

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2001.

Förslag till lag om ändring i föräldraledighetslagen (1995:584)

Prop. 2000/01:44
Bilaga 4

Härigenom föreskrivs att 12 och 14 §§ föräldraledighetslagen (1995:584) skall ha följande lydelse, rubrik ändras, och paragraferna efter numreras om.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

12 §

Vid förkortning med tre fjärdedelar, hälften eller en fjärdedel av normal arbetstid skall ledigheten spridas över arbetsveckans samtliga dagar, om inte särskilda skäl ger anledning till att den förläggs på annat sätt.

Vid förkortning av arbetstid får ledigheten spridas över arbetsveckans samtliga dagar eller förläggas till viss eller vissa av arbetsveckans dagar.

14 §¹

Arbetstagaren skall samråda med arbetsgivaren om ledighetens förläggning och andra frågor som rör ledigheten. Om det kan göras utan olägenhet för arbetstagaren, skall denne lägga ledighet som avses i 11 § så att verksamheten hos arbetsgivaren kan fortgå utan påtaglig störning.

Kan överenskommelse inte träffas om hur ledigheten skall tas ut vid förkortad arbetstid, *bestämmer arbetsgivaren i fråga om ledighetens förläggning och därmed sammanhängande frågor, om annat inte avtalats.* Arbetsgivaren får dock inte utan arbetstagarens samtycke dela upp ledigheten under arbetsdagen eller förlägga den till någon annan tid än arbetsdagens början eller slut.

Kan överenskommelse inte träffas om hur ledigheten skall tas ut vid förkortad arbetstid, *skall arbetsgivaren förlägga ledigheten i enlighet med arbetstagarens önskemål, om verksamheten hos arbetsgivaren kan fortgå utan påtaglig störning.* Arbetsgivaren får dock inte utan arbetstagarens samtycke dela upp ledigheten under arbetsdagen eller förlägga den till någon annan tid än arbetsdagens början eller slut.

Har beslut i en sådan fråga som avses i andra stycket träffats på annat sätt än *genom överenskommelse med arbetstagaren*, skall arbetsgivaren underrätta arbetstagaren och arbetstagarens lokala arbetstagarorganisation om beslutet. Detta skall om möjligt göras senast två veckor före ledighetens början.

Har beslut i en sådan fråga som avses i andra stycket träffats på annat sätt än *enligt arbetstagarens önskemål*, skall arbetsgivaren underrätta arbetstagaren och arbetstagarorganisation om beslutet. Detta skall om möjligt göras senast två veckor före ledighetens början.

¹ Senaste lydelse 1996:1545.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2001.

Prop. 2000/01:44
Bilaga 4

Förteckning över remissinstanser

Prop. 2000/01:44
Bilaga 5

Följande remissinstanser har yttrat sig över *Promemorian om en utvidgning av rätten till tillfällig föräldrapenning*.

Kammarrätten i Jönköping, Länsrätten i Norrbottens län, Riksförsäkringsverket, Socialstyrelsen, Folkhälsoinstitutet, Barnombudsmannen, Arbetsgivarverket, Juridiska fakultetsnämnden vid Uppsala universitet, Arbetsmarknadsstyrelsen, Jämställdhetsombudsmannen, Svenska Kommunförbundet, Företagarnas Riksorganisation, Tjänstemännens Centralorganisation, Landsorganisationen i Sverige, Svenska arbetsgivareföreningen, Försäkringskasseförbundet, Umgängesrätts Föräldrarnas Riksförening.

Förteckning över remissinstanser

Prop. 2000/01:44
Bilaga 6

Följande remissinstanser har yttrat sig över *Promemorian om vissa frågor avseende föräldraförsäkringen, föräldraledigheten och barnårsrätten*.

Kammarrätten i Jönköping, Stockholms tingsrätt, Länsrätten i Norrbottens län, Riksförsäkringsverket, Socialstyrelsen, Folkhälsoinstitutet, Barnombudsmannen, Arbetsgivarverket, Juridiska fakultetsnämnden vid Uppsala universitet, Arbetsmarknadsstyrelsen, Arbetslivsinstitutet, Arbetarskyddsstyrelsen, Arbetsdomstolen, Jämställdhetsombudsmannen, Svenska Kommunförbundet, Företagarnas Riksorganisation, Tjänstemännens Centralorganisation, Sveriges Akademikers Centralorganisation, Landsorganisationen i Sverige, Svenska Arbetsgivareföreningen, Försäkringskassaförbundet, Familjerättssociomers riksförbund, Makalösa föräldrar, Umgångerätts Föräldrars Riksförening.

Förslag till lag om ändring i föräldraledighetslagen (1995:584)

Härigenom föreskrivs att 12 och 14 §§ föräldraledighetslagen (1995:584) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

12 §¹

Vid förkortning *med tre fjärdedelar, hälften eller en fjärdedel* av normal arbetstid skall ledigheten spridas över arbetsveckans samtliga dagar, *om inte särskilda skäl ger anledning till att den förläggs på annat sätt.*

Vid förkortning av arbetstid *får* ledigheten spridas över arbetsveckans samtliga dagar *eller förläggas till viss eller vissa av arbetsveckans dagar.*

14 §

Arbetstagaren skall samråda med arbetsgivaren om ledighetens förläggning och om andra frågor som rör ledigheten. Om det kan göras utan olägenhet för arbetstagaren, skall denne lägga ledighet som avses i 11 § så att verksamheten hos arbetsgivaren kan fortgå utan påtaglig störning.

Kan överenskommelse inte träffas om hur ledigheten skall tas ut vid förkortad arbetstid, *bestämmer arbetsgivaren i fråga om ledighetens närmare förläggning och därmed sammanhängande frågor, om annat inte har avtalats.* Arbetsgivaren får dock inte utan arbetstagarens samtycke dela upp ledigheten under arbetsdagen eller förlägga den till någon annan tid än arbetsdagens början eller slut.

Har beslut i en sådan fråga som avses i andra stycket träffats på annat sätt än *genom överenskommelse med arbetstagaren*, skall arbetsgivaren underrätta arbetstagaren och arbetstagarens lokala arbetstagarorganisation om beslutet. Detta skall om möjligt göras senast två veckor före ledighetens början.

Kan överenskommelse inte träffas om hur ledigheten skall tas ut vid förkortad arbetstid, *skall arbetsgivaren förlägga ledigheten i enlighet med arbetstagarens önskemål, om en sådan förläggning inte medför påtaglig störning i arbetsgivarens verksamhet.* Arbetsgivaren får inte utan arbetstagarens samtycke dela upp ledigheten under arbetsdagen eller förlägga den till någon annan tid än arbetsdagens början eller slut.

Har beslut i en sådan fråga som avses i andra stycket träffats på annat sätt än *enligt arbetstagarens önskemål*, skall arbetsgivaren underrätta arbetstagaren och arbetstagarens lokala arbetstagarorganisation om beslutet. Detta skall om möjligt göras senast två veckor före ledighetens början.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2001.

¹ Senaste lydelse 1996:1545.

Lagrådets yttrande

Prop. 2000/01:44
Bilaga 8

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2000-11-14

Närvarande: f.d. justitierådet Staffan Vängby, justitierådet Leif Thorsson, regeringsrådet Rune Lavin.

Enligt en lagrådsremiss den 9 november 2000 (Näringsdepartementet) har regeringen beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till lag om ändring i föräldraledighetslagen (1995:584).

Förslaget har inför Lagrådet föredragits av rättssakkunnige Örjan Härneskog.

Lagrådet lämnar förslaget utan erinran.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 14 december 2000

Närvarande: statsministern Persson, ordförande, och statsråden Thalén, Ulvskog, Lindh, Sahlin, von Sydow, Klingvall, Pagrotsky, Östros, Messing, Rosengren, Larsson, Wärnersson, Lövdén, Ringholm, Bodström

Föredragande: statsrådet Thalén

Regeringen beslutar proposition 2000/01:44 Föräldraförsäkring och föräldraledighet.